Бүгү чүүттарның пролетарийлери, катыжыңар!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиптеен

1951 МАЙ 16 СРЕДА № 96 (2270)

ӨРТЭЭ 20 КӨП

Бо хүнгү солунда:

Часкы тарылгага социалистиг чарышты улам калбартыыл! (1 арын).

Совет Эвилелинде (1 арын).

А. Алексеев.—Ийи система—дайын сөөлүндеги экономом хөгжүлделиниң ийи дүңнели (2 арын).

И. Цевменко.– МТС-тиң колхозтар-биле керээзин түүседир (3 арын).

Н. Ханашевич.—Эң эки турум кино дээш Бүгү-эвилел көргүзүүнүң түңнели (3 арын).

Дорт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң оралакчыларының баштайгы чөвүлел хуралынга А. А. Громыковуң медеглели (4 арын).

Тайбың Пактызы дээш (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

БИСТИҢ АГИТАТОРЛАРЫВЫСТЫҢ АЛДАРЛЫГ ХҮЛЭЭЛГЕЗИ

Дайын сөөлүндеги беш чыл планын чедиишкинниг күүседкени совет улустуң бүгү-делегейге төөгүлүг чаа тиилелгези болур. Советтиң ниитилед болгаш күрүне тургузуу бодунуң улуг артык күштүүн, бодунуң күчүлүг амыдыралчы күжүн делегейге база катап көргүскен.

Ленин — Сталинның партиязының удуртулгазы-биле чеңдип алган ол чаагай тиилелге-биле совет улус дүрүм ёзугаар чоргаарланып турар. Дайын сөөлүндеги беш чылдың түңнели ажылчын, колхозчу, интеллигент бүрүзүн Төрээн чуртунуң алдары, бистиң чуртувуска коммунизмниң тиилелгези дээш күш-ажылчы мзадырлыг чоруктарже сорук киирип турар. Совет улустуң чаа улуг патриоттуг көдүрлүүшкүнүн ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чаа чээшкининиң чедиишкиннери херечилеп турар.

Улам-на эки ажылдаар, күрүненің планнарын күүседир болгаш ажыр күүседир күзел совет кижилериң амыдыралының хоойлузу болу берген. 1951 чылдың улус ажыл-агыйының планын хуусаа бетинде күүседир дээш, коммунистиг тургузуушкуннуң чаа чедиишкиннери дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжы бүгү чуртка калбарып турар. Бо хүннерде миллион-миллион совет кижилер боттарының сезүн бистиң тиилелгелеривистиң организакчызы, сорук киирикчизи улуг баштыңчы, башкы Сталинче углаңдырып турар. Шахтёрлар, нефтичилер, металлургтар, тудугжулар, колхозчулар, МТС-терниң, совхозтарның ажылдакчылары, үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының ажыл-ишчилери эш Сталинга чоруткан чагааларынга чыл планын хуусаа бетинде күүседир, чуртка пландан дашкаар муң-муң тонна хөмүр-дашты, нефтини, металлды, тарааны, хөвеңни болгаш өске-даа продукцияны бээр дугайында социалистиг хүлээлгелерни ап турарлар.

Бүгү совет улустуң күжүн коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын шиитпирлээринче углап турар большевик партияның улуг организакчы болгаш политиктиг ажылының ачызы-биле бистиң Төрээн чуртувус кончүг улуг чедиишкиннерни чеңдип алган. Коммунизмниң канчаар-даа аажок улуг планнарын боттандырары массаның ортузунга политиктиг ажылды улам-на күштелдирерин, партия организацияларының агитас-пропагандалыг бүгү ажыл-чорудулгазының деңнелин бедидерин негеп турар.

Бистиң кол политикавыс—экономнуг тургузуушкун болганда бүгү агитацияны, бүгү пропаганданы аңаа холбаштыр тургузар деп Владимир Ильич 1920 чылда-ла өөреткен. «Коммунизм ажылчын аңыга бодунуң хууда херээ ышкаш чедингир болур ужурлуг» — деп В. И. Ленин айыткан. Совет тургузуунуң амыдыралчы үндезини болур большевик партияның ленинчи-сталинчы политиказы бистиң чуртувуска социализм тиилелгезин хандырган. Коммунизм тургузуушкуну миллион-миллион совет кижилерниң херээ болу берген.

Коммунизм дээш партияның демиселинге база бир кол чепсек болза, коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын чедиишкиннг шиитпирлээринче массаны мобилизастаарынга дузалаар агитация болур.

Социализмден коммунизмче шилчилгениң үезинде агитацияның ужур-дузазы улам-на өзер. Бистиң агитаторларывыстың хүндүлүг хүлээлгези болза, массага Ленин — Сталинның улуг идеяларын үргүлчү чедирери, Совет Эвилелиниң тиилелгелерин пропагандалаары, коммунистиг тургузуушкуннуң чаа чедиишкиннери дээш демиселче массаның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин хөгжүдери болур.

Политиктиг агитацияның кол сорулгазы болза, дайын сөөлүндеги беш чылдың планының күүселдезиниң кайгамчыктыг чедиишкиннерин тайылбырлаары болур. Беседаларга болгаш илеткелдерге ол чедиишкиннер болза, бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунга, бүгү делегейге тайбыңны, демократияны болгаш социализмни быжыглаарынга төөгүлүг ужур-дузалыг болурун көргүзери чугула.

Беш чыл планының түңнелдерин пропагандалавышаан, чер-черниң амыдыралының чижектерин көргүзүп тургаш бүдүрүлге колхоз бүрүзү, ажылчын, колхозчу бүрүзү беш чыл планының күүселдезинге үүнү кылганын ажылчы чонга көргүзер ужурлуг. Хоорай болгаш суур бүрүзүнүң, завод болгаш колхоз бүрүзүнүң амыдыралы совет кижилериң тайбың күш-ажылынга тиилелгелериниң дугайында беседага байлак материалды бээр.

Беш чыл планының күүселдезиниң түңнелин пропагандалаарда коммунистиг тургузуушкуннуң чаа сорулгалары-биле, эң ылаңгыя коммунизмниң улуг тудугларының планын күүседип турарыбыла ханы холбаштырар ужурлуг.

Үлетпүрге кол сорулга болза, бүдүрүлге бүрүзү 1951 чылдың планын күүседири болгаш ажыр күүседири болур. Бисте мурнакчы бүдүрүлгелерден аңгыда хожудап калып турар бүдүрүлгелер база бар. Бүдүрүлге планын күүседир болгаш ажыр күүседири дээш, техниканы бүрүзү-биле ажыглаары дээш социалистиг чарышче ажылчыннарны, инженер-техниктиг ажылдакчыларны мобилизастаары — үлетпүр бүдүрүлгелерде ажылдап турар агитаторларның дорт хүлээлгези болур.

Көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының дүжүдүн бедидери, ниитилештирген мал бажын дүрген өстүрери, малдың продуктулуун бедидери кол сорулга болур. Колхозчуларны болгаш МТС-терниң, совхозтарның ажылдакчыларын часкы тарылганы үлегерлиг чорударынче, бедик дүжүт дээш демиселче, колхоз, совхоз бүрүзү мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын күүседиринче мобилизастаары көдээде агитаторларның дорт хүлээлгези болур.

Политиктиг агитация — бүгү идеология ажылының кол участогу болур. Ажылчы чонну коммунистиг ёзуга кижизидери, агитация ажылының халбарыышкынының дугайында, ооң идейлиг деңнелин бедидериниң дугайында үргүлчүнүң сагыш салыышкыны партияның политиктиг бүгү ажылының көдүрүүшкүнүнге чугула үүл болур.

Партия организациялары агитаторларбиле ажылды экижиткен тудум-на политиктиг агитацияның деңнели бедик болур. Партия хоорхомнарының болгаш райкомнарының хүлээлгези болза, агитаторларның хоорай болгаш район хуралдарын үргүлчү чорудуп, аңаа партия болгаш чазактың кол шиитпирлериниң дугайында, Совет Эвилелиниң бүгү делегей болгаш иштики байдалының дугайында, областың, хоорайның болгаш районның ажылчы чоннарының мурнунда турар сорулгаларының дугайында удуртур ажылдакчыларның илеткелдерин дыңнаар.

Эш Сталинның тодаргайлааны-биле алырга политиктиг агитация болза, партияның база бир кол чепсээ болур. Ол күчүлүг чепсектиң дузазы-биле партия масса-биле харылзаазын улам-на быжыглаар, ажылчы чонну коммунистиг медерелдиң ёзузунга кижизидер, оларның чогаадыкчы идепкейин хөгжүдер, бистиң чуртувуска коммунистиг тургузуушкуннуң төөгүлүг сорулгаларын шиитпирлээринче массаны мобилизастаар.

Ленин — Сталинның партиязының удуртулгазы-биле совет улус коммунистиг ниитилелди чедиишкиннг тургузуп турар. Большевик агитацияның чалбыыштыг сөстери коммунизм тургузукчуларын чаа-чаа тиилелгелерже сорук киирип турар болгаш сорук, киирер ужурлуг-даа.

(«Правданың» мурнуку үүлүнден).

Ажылчы чоннарның патриотизми

Барыын-Хемчик районнуң колхозтарының эр, херээжен колхозчулары МТС-тиң болгаш совхозтуң ажылчыннары, бүдүрүлге, албан черлериниң ажылчын, албан хаакчыттары чүгле чүткүлдүг күш-ажылы-биле эвес, харын боттарының шыгжавыры акша хөренгизи-биле ынак Төрээн чуртунуң күчүшыдалын быжыглап, Күрүненің чаа чээшкининге бижидиишкинни чер болганда улуг көдүрлүүшкүн-биле калбартып турар.

«Ленин оруу» колхозтуң хуралынга колхозчу Самбуунуң медеглээни болза:

—Чаа чээшкин улус ажыл-агыйын эң-не болбаазырангай чаа техника-биле, чепсек-херекселдер-биле чепсеглээринин, коммунизмниң улуг тудугларын калбартырының талазы-биле совет күрүнеге дузалап турар. Бистиң күрүневис улам-на быжыгып, күчү-шыдал кирзин, бистиң амыдырал чуртталгавыс улам-на өскизин дээш бо чээшкинге 800 рубльди бижидип, 500 рубльди туда төлээр-дир мен.

Ооң соонда бүдүн чартык шак иштинде чээшкинге бижидилгени ук колхоз бүрүнү-биле дооскан.

Күрүненің чаа чээшкининиң бижидилгези Эрги-Барлык сумузунда «Победа», база Ворошилов аттыг, «Большевик» колхозтарга бедик көдүрлүүшкүннүг эрткен.

Ол ышкаш Кызыл-Мажалыктың чедичыл школазының башкылары болгаш хандырылга персоналының кижи бүрүзү Күрүне чээшкининге 6—8 неделяларның ажыл төлевирин, МТС-тиң ажылчын, албан хаакчыттары 6—7 неделяларның ажыл төлевирлерин бижиткеннер. Школа, МТС коллективтериндеп чээшкинге школа директору эш Чуев, башкы Саңчай, агроном Огурцов, механиктер Марочкин, Чавыдак, бызаңчы Хувисаал олар эң дээре бижиткеннер.

М. СЕДЕН.

Часкы тарылгага социалистиг чарышты улам калбартыыл!

* * *

Хүнде 153 гектарны чаштырган

Балгазының машина-мал ажылының станциязының тракторизи Фёдор Исаков Николай Пахоруковтуң методун ёзугаар ажылдааш, май 12-де «Революцияның Чалбыыжы» колхозка үш кош сеялка-биле 153 гектар тарааны чаштырбышаан, 370 килограмм кывар чүүлдү камнап алган. Механизаторлар ортузунда социалистиг чарыш калбарып турар.

Тараа культураларының тарылгазын дооскан

Кызыл районнуң «Бай-Булуң» көдээ ажыл-агый артелиниң ховуларында часкы тарылганы бедик, агротехниктиг эки хуусааларда чорудары дээш социалистиг чарыш калбарган. Колхозчулар хар эрниири-биле дораан-на ховуажылынче идепкейлиг кирген. Ажылдың дүрген темпизи болза, тарылга планын 7 ажыл-хүнүнде 104 хуу, ооң иштинде аъш-чемниң эң-не үнелиг культуразы кызыл-тас тарыырының планын колхоз 121 хуу күүседир арганы берген.

Көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары болгаш механизаторлары чайын болгаш күзүн аңдарган черге, эки белеткээн үрезиннер-биле тарылганы кыска хуусаада эртирген, дыка улуг шөлге тарылганы белдирлештир тарыыр арга-биле хүнге чылыткан үрезиннер биле тараан. Ынчангаш колхоз часкы тарылганың планын 1950 чылга бодааргa 12 хонук эрте дооскан.

Часкы хөвө ажылдарынга колхоз чогуур өйүнде эки белеткенген чорук тарылганы чедиишкиннг эртиреринге дузалаан. Көдээ ажыл-агыйның бүгү чепсек-херекселдерин, ооң иштинде андазыннарны, аът дериглерин колхозчу Т. С. Петуховтуң удуртулгазы-биле эки шынарлыг септээн.

Дуржулгалыг колхозчу Анна Захаровна Пелещук, комсомолчу кыс Клавдия Соңгулда олар үрезин белеткелиге эки көргүзүглерлиг ажылданнар. МТС-тен ук колхозта ажылдап турар аныяктарның трактор бригадазы ховуажылдары эгелээриниң ыракта мурнунда-ла тракторларны болгаш кожулданың чепсек-херекселдерин бүрүн белеткээн турган. Ол бригаданың бригадири эш Газайтулин чүгле бригаданы эки удуртуп турар эвес, харын эң-не харыысалгалыг ажылдарга боду шуут киржип турар. Трактор бригадазы часкы тарылгага колхозтуң хөвө бригадазы-биле бүрүн харылзааны тудуп, нәйыралдыг болгаш тода ажылдаан. Трактористер С. Сарыг-оол, М. Сувакпит олар ээлчегде бүдүрер ажылдың нормаларын үргүлчү ажыр күүседип турар. Працепщиктер Яндараа, Тавaа олар хөвө ажылының бедик шынарын хандырып турар. Трактор бригадазының бригадири Газайтулин, тракторист Николай Астанин олар тараа культураларының чаштырылгазынга бүдүрер ажылдың нормазын 150 хуудан эвээш кылдыр күүседип турган.

Ол артельдиң колхозчулары тараа культураларының планын күүседкеш, тараа культураларын пландан ажыр 30 хуу тарыырын, бо чылын бедик дүжүттү алырын хүлээнген.

Артельдиң өске-даа участоктарында ажыл соксавайн турар. Тудуг бригадазы бүрүн составы биле ажылдап турар. 50 ажыг колхозчулар тараа шөлүнде хараганнар тура тыртар, чер суггарар ажылдарда ажылдап турар. Тос километр черниң суггарылга бугаларының капитал септелгезин кылган. Ногаа ажылының бригадазының бригадири Зоя Алексеевна Казанцеваның удуртулгазы-биле колхоз капуста, помидор тарып олуртурунга белеткенип турар. Ногаа-бахчи культураларын тарып олуртурунга черни база белеткээн. Яровизастаттынган картофель тарып олуртурунга база белен. Зоя Алексеевна бодунуң бригадазы биле ногаа-бахчи культураларын артельдиң бодунуң хөвуларынга өстүрген бедик шынарлыг үрезиннери биле тарып олуртур.

Колхозта уруглар яслизин организастаан. Колхозка шефтеп турар Күрбанк коллективиниң ажылдакчылары ол яслини дерип херексээринге улуг дузаламчыны көргүскен. Уруглар яслизин организастаанының соонда ниитинич күш-ажылынга киржип турар хереженнериң саны дыка көвүдээн.

Колхозка агитация пропаганда ажылын калбартырынче улуг кичээнгей салдынып турар. «Бай-Булуң» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары болгаш механизаторлары бо чылын бедик болгаш быжыг туруштуг дүжүттерни өстүрүп алыры дээш бүгү күштерин харамнанмайн ажылдап турарлар.

Е. СКОРОСПЕШКИНА.

Пландан ажыр тарылга

Таңды районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели (колхозтуң даргазы эш Канчыыр-оол, партия эге организациязының секретари эш Ширинжик) 1951 чылдың май 11-де 9 ажыл хүнүнүң иштинде тараа культуразының планын күүседкен. 1951 чылда бедик дүжүт дээш демисешпишаан, ол колхозтуң кежигүннери пландан дашкаар 45 га тараа тараан.

Д. РЫЛОВ.

* * *

Улуг-Хемниң мурнакчы колхозтары

Часкы хөвө ажылын кыска хуусаада бедик агротехниктиг чурумнар-биле эки шынарлыг эртиреринче Мичурин аттыг колхозтуң баштаар чери (даргазы Дамбар, партия эге организациязының секретари Мачыылай), Ленин аттыг колхозтуң баштаар чери (даргазы Лопсаң, партия эге организациязының секретари Көк) бүгү эр, херээжен колхозчуларны күш-ажылга үлегерлиг организастаанының түңнелинде ол колхозтар бо чылдың часкы хөвө ажылын май 11-де бүрүн дооскан.

Ылангыя Мичурин аттыг колхоз бо чылын ниитизи-биле 550 гектар тараа тарыыр планын 559 гектар кылдыр ажыр тарып, ооң иштинден кызыл-тас культуразын 220 гектар, чиге-тараанны 317 гектар, суланы 24 гектар кылдыр ажыр тарып күүседкен.

Ол ышкаш Ленин аттыг колхоз 550 га тарыыр планын 100 хуу күүседкешаан, ооң иштинден кызыл-тас культуразының планын 104 хуу күүседкен.

Ол колхозтар часкы тарылганы кыска хуусаада бедик агротехниктиг чурумнар-биле 11 ажыл хүннеринде дооскан деп боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседкен.

Ам ол колхозтарда пландан дашкаар тарылга үргүлчүлеп турар.

В. САНДАК.

Ленинкада колхоз

Делгем шынааның ооражында, ындыг бедик эвес ала-була чүве дег көстүп турар дагжыгаштарның эдээнде оргулаш ховуну кежилдир тракторлар тарып турар.

Дүштеки чапсар сөөлүнде трактерист руляны туткаш, тракторну чоруда кааптар. Тракторнуң чанынга турган 14 харлыг кожукчу Шура хөвө турлаандан далаш-биле шөлче чоруптар. Прицепти кончуг дүрген кожа кааптан сөөлүнде трактор шала тарып каан шөлдүң бир кыдыындан алгаш, тарып эгелээр. Шөлдүң бир чарыындан бир тракторист база-ла тарып чоруптар.

Ленинканың шынаазынга кезек чаас хүндүс, ында-хаая дымырадып чаап келгеш аязы бээрге дораан-на хүнней бээр. Хамнаарактар чайганып-чайганып агаарга туруптарга, тракторларның тырылааш даажы улам чоокшулап келген ышкаш болур. «Кызыл сылдыс» колхоз пландан ажыр тарыза чогуур онаалданы база ажыр күүседкен.

«Кызыл сылдыс» колхоз өске колхозтарны мурнап тарылганы дооскан. Тарылга талазы-биле колхоз бир дугаар черни эжелээн. Колхозтуң даргазы эш Мактар бодунуң дуржулгалыг ажылыбиле районда макталгалыг. Часкы тарылганы кыска хуусаада агротехниктиг бедик деңнелге эртирер дээш колхозчуларның күш-ажылын эки организастаан.

Эш Мактар болза, колхозтуң ажылында бо хүннерде кол айтырыгларның бирээзи часкы тарылганы чедиишкиннг чорудары болур деп чүвени эки билген. Колхоз бо чылын 335 гектар тарыыр планныг, пландан ажыр 139 гектар кызыл-тасты тараан. Суланын, арбайның, чиңге-тараанның тарылга планын 100 хуу кылдыр күүседкен, мынчангаш, бүгү культураларны 525 гектар кылдыр тараан.

Пландан ажыр тарылга болза, колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг деңнелин көдүрер, колхозчуларны байлакшыл болдурар. Колхозчулар болза эрткен чылын күш-хүнүнге 8 килограмм тарааны алганнар. Оон аңгыда, бо чылгы тарылгага эки үрезиннерни белеткеп алган турган. Пландан ажыр ол хире хөй гектарны тарыыргадаа кызыл-тастың үрезини безин колхозта дыка хөй артып турар.

Ленинканың ховузу чүгле бедик дүжүтке чаяатынган. «Кызыл сылдыс» колхозтуң тарылга шөлү чыл келген тудум-на улгадып турар. Ленинканың делгем шынаалыг тарылга шөлүнде чүгле «Кызыл сылдыс» колхозтуң ажыл-ишчилери ажыл-иштиг үүлени бүдүрүп турар эвес, харын Баян-Колда Сталин аттыг колхозтуң кежигүннери маңаа хөй-хөй гектар кызыл-тасты чажып тараан. Ленинканың тарылга шөлү элбекшил.

Механизаторлар агаар бойдустуң кандыг-даа үезинде сорук чүткүлдүг ажылдап турган, социалистиг чарыштың мурнакчылары болганнар. «Кызыл сылдыс» колхоз (даргазы эш Мактар, партия организациязының секретари эш Шойлаа) тараа культураларының тарылгазының планын 5 ажыл хүнүнде күүседип, пландан ажыр 80 гектар кызыл-тасты ажыр тарааш, областың хүндүлел самбыразын да кирген. Эш Шевцовтуң трактор бригадазында ажылдап турар колхозчулар болгаш механизаторлар боттарынга алган хүлээлгезин алдарлыг күүседкеннер. База трактористер Биче-оол, Удун-бараа, Комбу олар хүн-бүрүде үлүг-нормазын ажыр күүседип, ажылдың чүгле эң эки шынарын көргүзүп турганнар.

Тараа — бистиң байлакшылывыс. Күс келир. Ленинкада колхоз элбекшилдиг дүжүттү алыр. «Кызыл сылдыс» колхозтуң колхозчулары бо чылын элбекшилдиг дүжүттү чеңдип алыр дээш часкы тарылганың ажылын дыка шынарлыг эртиргеннер. Черни эң-не ханы аңдарган болгаш часкы хөвө ажылынче бүгү колхозчуларны колхоз баштаар чер организастаан турган. Ам удавас каш айлар болгаш-ла Ленинка ховузунга элбекшилдүжүттү колхозтар савалаар. Тарылга шөлдериниң чемиштии каракта бо көстүп чыдар. Моон эрткен чалын бедик дүжүттү колхоз алган.

БИСТИН КОРР.

Совет Эвилелинде

Улуг тудугларга хереглээр чепсек херекселдер

Москваның «Красный металлист» заводу коммунизм тудугларынга хереглээр чепсек-херекселдерниң бүдүрүп үндүрер планын чедиишкиннии-биле күүседкен. Завод Волга-Доннуң пароход чоруур каналының болгаш Куйбышевтиң суг күжү-биле ажылдаар электри станциязының тудугжуларынче хөй санныг тельфер деп машиналарны чоруткан. Ол машиналарның дузазы-биле ыяш материалдарының, цемент, демир чүдүрүлгезиниң болгаш дүжүрүлгезиниң ажылы 10 катап дүрген болур.

Найсылалдың «Буровая техник» деп механиктиг заводунуң коллективи кол Туркмен каналының тудугжуларының алдар-хүндүлүг чагыын хуусаа бетинде күүседип берген. Каналдың уннун шинчилеп турарларга хөй санныг механизмнерни кылып үндүрген. «Водонос» деп адаан ол механизмнер чер иштин шинчилээриниң өрүмнээр хереклериниң ачызы-биле 30 метр болгаш оон-даа ханы чер иштинден суугну үндүрер.

(СЭТА).

Армениянның дагларында суг хөөлбектери

ЕРЕВАН. Армениянның дагларынга час эгелээрге, харлыг бедиктерден муңмуң дамырактар кончуг улуг күштүг агыглар болуп бадып эгелээр. Он-он миллион кубометр суг хемнерже агып кирер.

Эрткен чылын Нор-Баязетский районнуң Ланджахпюр болгаш Кармир суурларының колхозчулары ол сугну тарылга суггарарынга ажыглаар деп шиитпирлээннер. Оларга дагда боду бүткен оңгарларга суг хөөлбектери тургузарыбиле төлевилел тургузар тускай эртемниглер дуза чедирери-биле келгеннер. Ол суг хөөлбектери бо чылын 500 га черни суггарар.

Азизбековский районнуң Берия аттыг улгатыр карыштырган көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары ийи суг хөөлбектериниң тудуун дооскан. Мында даг эдээнде 300 га кур черни ол суг хөөлбээ суггарар.

Ам бо чылын дагларга 25 суг хөөлбектериниң тудуу эгелээр, суггарылга черниң шөлү бир каш муңга болуп көвүдээр.

(СЭТА).

Совет Армиянның музейинде

Совет Армиянның төп музейинде «Совет Армия тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктуң камгалалында» — деп булуңу тиилелге хүнүнде эде тургустунган.

«Коммунизмниң улуг тудуглары» болгаш делегейниң ийи дугаар дайынының сөөлүнде делегейде политиктиг күштерниң өскерилгениниң карталарын делгээн. Бир кезек документ болур фотография-чуруктар америк агрессорларның интервенчи планын херечилеп, оларның Кореяда өлүрүкчү чоруун көргүзүп турар.

Гитлержи дарлалдан Совет Армияга хостатырган Европаның улустарының хөй санныг белектериниң аразында Чехословакияның хоорайларының чурттакчыларының чоруткан белектери — эрте буруңгу үениң «Троски» деп шивээ болгаш хүлерден кылган — хостуг Праганың символу деп медаль бүгү улустуң хайгааралын хаара тудуп турар.

Булуңнуң хөй кезиинде совет дайынчыларның дайынчы болгаш политиктиг өөредилгезин көргүскен. Ында Совет Армияның хөй санныг солдаттарының эш И. В. Сталинга бижээн чагааларын, Совет Армияның тергиин эки өөредиглиг дайынчыларының дугайында хуудустарны көргүзүгде делгеп каан.

Сөөлгү үеде музейге кээп турар көрүкчүлериң саны көвүдеп турар. Москва горнизонунуң дайынчылары, Албаниядан, Румыниядан, Англиядан болгаш Кыдаттан келген аалчылар музейни көрүп турар.

Улус демократиязының чуртларының ажылчы-чоннарының Совет Армияга, кижи төрелгетенниң генийи, бүгү делегейге тайбыңның тугунуң тудукчузу эш И. В. Сталинга өөрүп четиргенин илередип турар муң-муң чагаалар музейниң фондузунда кээп кирген.

(СЭТА)

Чурттуң ховуларында

Крымның шөлдеринде хлопчатниктерниң үнүүшкүнү массалыы-биле эгелээн. Үнүштүң дүрген үнеринге элбекковей өл-шык ажыктыг болуп турар. Чамдык колхозтарның хөвеңчилери хөрзүнүү ажылдап ылырынче эгелеп кирипкен. Областың МТС-тери чүс-чүс чаа тускай хевирниң тракторлары-биле болгаш культиваторлары-биле долу чепсегленген. Азербайджанның колхозчулары картофель олуртуушкунунуң планын эрткен чылдаагызындан он хонук бурунгаар дооскан. Картофельдиң олуртуушкуну эң эки шынарлыг үрезин-биле кылдынган. Чамдык көдээ ажыл-агый артельдери боду картофель олуртур машиналарны ажыглааннар.

(СЭТА).

АГИТАТОРГА ДУЗАЛАМЧЫ

Ийи система — дайын сөөлүндеги эконом хөгжүлдезиниң ийи түңнели

Бир талазында ССРЭ-ниң дөрт дугаар (дайын сөөлүндеги бир дугаар) беш чыл планын күүсеткениниң түңнелдери, база өске талазында капиталистиг чурттарның дайын сөөлүндеги экономиказының хөгжүлдезиниң дугайында медээ саннар болза, капиталистиг системаның мурнунга социалистиг системаның артык күчүлүүн чаа күштүү-биле көрүзүп турарлар.

Тайбың тургузукчу күш-ажылды чорудуп турар Совет Эвилели экономнуг хөгжүлдениң темпилерин чайгылыш чокка калбартып, улустар аразынга эпвайыралды болгаш акы-дуңмалышкының дем-катышканын быжыдып турар үезинде империалистиг лагерьниң чурттары экономнуң болгаш политиктиң шиитпирлетинмес чөрүлдээлеринге улам-на идегел чогу-биле ораажып турарлар.

Совет күрүне хамааты үлетпүрнү бүгү талалары-биле калбартып турар болгаш коммунизмниң канчаар-даа аажок улуг тудугларын тудуп турар, массалыг хереглелдиң барааннарының өртектерин үргүлчү кудуладыр политиканы чорудуп турар, ССРЭ-ниң улус ажылагыйын моон соңгаар хөгжүдер херекке чүс-чүс миллиард рубльди салып турар. Шак ол-ла үеде капиталистиг чурттарда шериг чепсеглээшкиннери үндүрерин калчаалыы-биле чорудуп турар, хамааты үлетпүрнү кызырып турар, үндүрүглер улгадып, массалыг хереглелдиң бараннарының өртектери өзүп, ажылчы чоннуң ядыы-түренги чоруу күштелип турар.

Эконом хөгжүлдези ССРЭ-де, база ол ышкаш улус демократиязының чурттарында өзүп сайзырап турар, ынчаарга капиталдың чурттарында улам буурап бадып турар—мындыг ийи удурланышка угланыышкынары боттарының тодаргай илередиишкиннерин үлетпүр бүдүрүлгениң тургузуунда, көдээ ажылагыйының туруп турар байдалында, саңхөө системазының хөгжүлдезинде, улустар, аразындагы эконом харылзаалардың характеринде болгаш угланыышкынында, национал орулганың өзүлдезиниң темпилеринде болгаш хуваалдазында, ажылчы чоп массаларның материалдыг байдалында тодаргайлатынып турар.

ТАЙБЫҢНЫҢ ЭКОНОМИКАЗЫ БОЛГАШ ДАЙЫННЫҢ ЭКОНОМИКАЗЫ

Ада-чурттуң Улуг дайыны тиилелгеллиг доозулганының сөөлүнде ол-ла дораан большевик партия болгаш Совет күрүне болза, бистиң чуртувуска дайзынның чедирген балыгларын кыска хуусаада экиртир, үлетпүрнү болгаш көдээ ажыл-агыйны катап тургузар, ооң соонда дайын мурнунда турган деңнелди элээн ашкан турар төлээде аңаа бүгү күштерни салырынче совет улусту кыйгырган. Ол сорулгалар 1946—1950 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузар болгаш хөгжүдериниң беш чыл планының дугайында Хоойлуга тодаргайлатынган. Дайын сөөлүндеги беш чыл болза, бистиң чуртувуска коммунизмни тургузарының сталинчы канчаар-даа аажок улуг программаны боттандырарынга эң-не чугула үүл болган.

Эш Сталинның чугаалааны болза: «Бистиң чуртувустуң ажылчыннары, тараачыннары болгаш интеллигенциязы беш чылдың планын оларның шуут амыдыралының эрге-ажыктарын харыылап турар дайынчы программа кылдыр хүлээп алганнар. Совет кижилер коммунистиг партияга баштадып алгаш, чаа беш чылды чүгле күүседир эвес, харын ажыр күүседир дээш күштерин болгаш күш-ажылын харамнанмас деп чүвеге идегеп болур».

Беш чылдың планын күүсеткениниң түңнелдери болза, социалистиг тургузугнуң күштүүнүң болгаш канчаар-даа аажок улуг аргалыының херечизи, совет кижилерниң тайбың тургузукчу күш-ажылының тиилелгези, бүгү делегейниң кырында тайбың дээш демиселдиң хеерээнге үнелеп четпес улуг салыышкын болур.

Беш чылдың планын ССРЭ-ниң үлетпүрү хуусаа бетинде—4 чыл 3 айда күүсеткен. ССРЭ-ниң бүгү үлетпүрүнүң продукциязының хемчээлин 48 хуу көвүдедир кылдыр планга баш удур хөрдүнгенин херек кырынга 1950 чылда 1940 чылдагы турган деңнелинден 73 хуу ажа берген. ССРЭ-ниң үлетпүрүнүң ниити продукциязының чыл бүрүдеги өзүлдези 20 болгаш оон ажыг хуу болуп турар. Хөгжүлдениң шак ындыг шапкын темпилерин капиталистиг чурттарның үлетпүрү билбес болгаш билбес-даа ужурлуг.

Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле улус демократиязының чурттарының үлетпүрү дүрген темпилер-биле хөгжүп турар. Олар чуртту индустриализастаар, улус ажыл-агыйының хөгжүлдезин эртемниң ёзузу-биле планнаар херекке ССРЭ-ниң дуржулгазын ап чедиишкинии-биле боттандырып турарлар. Аныяк демократтыг республикалар улус ажылагыйын хөгжүдериниң перспективалыг беш чылдың болгаш алды чылдың планнарын боттавдырарынче 1949—1950 чылдардан эгелеп кирипкеннер. Үлетпүр продукциязын бүдүрүп үндүрериниң дайын мурнундагы деңнели-биле дөмсйлээрге Румынияда 40 хуу, Чехословакияда 50 хуу, Венгрияда 100 хуу, Польшада 125 хуу, Болгарияда 190 хуу, Албанияда 367 хуу ашкан. Тайбың үлетпүрнү хөгжүдеринге улуг чедиишкиннерни Кыдаттың Улус Республиказы болгаш Германияның Демократтыг Республиказы чеңдип алганнар.

Капиталистиг чурттарның үлетпүрү шуут удурланышкак байдалды көргүзүп турар. Дайын сөөлүндеги үеде АКШ-тың, Англияның, Францияның болгаш өске-даа чурттарының үлетпүрүнүң хөгжүлдези капитализмниң ниити кризизиниң моон соңгаар күштелип турар чидиишкинин илеретпишаан, хамааты бүдүрүлгени болгаш ажылчы чоннуң хереглелин улуу-биле кызырып тургаш, чаңгыс талаже—шериг угланыышкынче улам-на хандыр бар чыдар. Ажыл-агыйны шериг-ниң байдалынга киирип турар шилчилге болза, капиталистиг системаның бүгү чөрүлдээлерин чидигленириниче эккеп турар, капиталдың чурттарында бүдүрүлгениң калбарып хөгжүүр чорудулгазын чөрчүп турар болгаш ол чурттарның аразында экономнуг харылзааларны үреп турар.

АКШ-тың үлетпүрүнүң дайын сөөлүндеги «чечектелиишкининиң» ооң үзүктел чок «кедүрлүүшкүнүң» дугайында америк империализмниң бүзүредилгезинге чөрүштүр чаңгыс шиг-биле дорт эвес үлетпүр бүдүрүлгези АКШ-тың хоозураан экономиказының ирип дүжүп турарын көргүзүп турар. Үлетпүр продукциязының хуузу бодунуң эң үстүү хемчээлинге 1943 чылдың төнчүзүнде четкеш, ооң дараазында чылдарда кудулап эгелээн болгаш 1943 чылда 239 хуу турганындан (1935—1939 чылдарның деңнелин 100 хуу деп алырга) дайынның төнчүзүнде 203 хуугa чедир, 1946 чылда 170 хууга чедир кудулап баткан, ынчаарга 1947—1948 чылдарда шоолуг эвес кодүрлүүшкүн болганының соонда ол хуу база катап чидии-биле кудулап эгелээн. Харын ол хуу 1949 чылдың июльде 163 хуу чедир кудулап баткан.

Ажыл-агыйны шеригниң байдалынга киргениниң болгаш кулдандырган улустарны ооң-биле шуут холбаштыр молчүп хемдиир чоруктуң күштелгениниң түңнелинде АКШ-та үлетпүр продукциязының чаңгыс шиг-биле дорт эвес бүдүрүп үндүрүп турар чоруу 1949 чылдың октябрьден эгелээш бедип турары көстүп турган. Ол бедиишкинни АКШ-тың экономиказын милитаризастаарын моон соңгаар күштелдиргени-биле, америк улустуң амыдыралдыг деңнелинче шавар-халдаашкын чоруткаными-биле, маршаллчыткан чурттарны, база колония болгаш чартык колония чурттарны үптеп дээрбедээни-биле чеңдип алган.

Ол байдалдарга үлетпүр бүдүрүлгезиниң бо болуп турар чамдык өзүлдези кызыгаарлыг болуп турар.

Экономиканы милитаризастаарын моон соңгаар күштелдириниң болгаш ооң-биле холбаштыр массаның ядаралы кедерээриниң хире чергези-биле бүдүрүлге аргаларының аразында үреліишкин дыңзыыр, чоннуң улам-на кызырлып турар хереглелдери өзер, ынчангаш олар капитализмниң чөрүлдээлерин кызыгаарынга чедир улам ыңай чидиглендирип, ооң чайлаш чок буурап дүжерин чоокшуладырлар.

Дайын сөөлүндеги чылдарда Барыын Европаның капиталистиг чурттарының үлетпүрү аар-берге байдалга таварышкан. «Маршалл планының» үрегтекчи уржуунуң саңлдары-биле ол чурттарда үлетпүр бүдүрүлгези дайын сөөлүндеги чылдарның дургузунда 1937 чылдагы кризистиг деңнелди дескиндир чаңгыс черге таптаарын үргүлчүлевишаан турган. Капитализмниң ниити кризизиниң үезинде ооң ирип дүжүп турар чоруунда көскүзү-биле илереп турар.

Социалистиг системаның артык күчүлери чүгле үлетпүр талазында тодаргайы-биле илеретинип турар эвес, харын көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинин талазында база илеретинип турар. Партия болгаш чазактың амыр-дыш чок сагыш-салыышкынының ачызында социалистиг көдээ ажыл-агый бүзүрелдии-биле бурун гаар чоруп олурар. Беш чылдың чылдарының иштинде тараа культураларының шөлү—20 ажыг хуугa өскен. 1950 чылда тараа культураларының ниити дүжүү дайын мурнундагы деңнелинден 345 миллион пуд ашкан, хөвеңниң ниити дүжүү беш чылдың иштинде 2,9 катап, лен-волокнонуң—ийи ажыг катап, чигир свеклазы—2,7 катап көвүдээн. Көдээ ажыл-агыйның техниктиг чепсеглээшкини дыка өскен. Бойдусту чаартып тургузарының сталинчы улуг планы амыдыралда чедиишкиннии-биле боттанып турар.

Капиталистиг чурттарның көдээ ажыл-агыйы мырынай оон өске байдалда туруп турар. Капитализмниң ниити кризизинин чидиглениишкининиң байдалдарында калбарып турар аграрлыг кризис чем продуктуну болгаш чиг этти бүдүрүп үндүрерин эвээжедиринче, тарылганың шөлүн кызырарынче, сайгарып саарар чер тывылбаан продуктуларны узуткап чок кылырынче, ажылчы тараачыннарны массалыы-биле ядарап хоозураарынче аппар чыдар. Чижээлээрге, АКШ-тың чазаа дайын сөөлүндеги чылдарының иштинде картофельдиң курлавырларын узуткап чок кылырынга 500 миллион ажыг долларны чарыгдаан. Ажыл чок он-оп миллион хижилер, чаржынчыг чартык аш амыдыралда чурттап турар.

ТАЙБЫҢНЫҢ САҢ-ХӨӨЗҮ БОЛГАШ ДАЙЫННЫҢ САҢ-ХӨӨЗҮ

Дайын сөөлүндеги эконом хөгжүлдениң ийи түңнелдери бодунуң тодаргай илередиишкинин күрүне бюджеттериниң кредиттерниң, ашса эргилдезиниң талазында база тыптып турар.

Күрүне бүрүзүнде бюджет болза, бодунуң эзлчээнде ол күрүнеиң амыдыралының көрүнчүү болуп турары билдингир. ССРЭ-ниң болгаш улус демократиязының чурттарының күрүне бюджеттери — тайбың тургузукчу күш-ажылдың бюджеттери. Совет Эвилелинде күрүне бюджединиң орулгалары чыл келген тудум-на өзүп турар. Советтиң күрүне бюджединиң эң-не чугула онза болгаш артык күчүлүг үүлү болза, чарыгдалдарындан орулгаларының үргүлчү ажып турары, быжыг акша эргилдезиниң таарымчалыг байдалы болгаш суу ру болуп турары болур.

Боттарының бюджеттиг чарыгдалдарының хөй кезиин шеригниң чепсеглээшкиннеринге киирип чарыгдап турар АКШ-тан болгаш ооң эвилелчилериннен ылгалыштыр ССРЭ-де бюджеттиг дөзевилелдериң хөй кезиин улус ажыл-агыйын болгаш социал-культурлуг хемчегленни ашаландырарынче угландырып турар. Бюджеттиң акшазы-биле дайын сөөлүндеги чылдарда амгы үениң техниказы-биле чепсеглетинген муң-мун бүдүрүлгелерни катап тургускан болгаш чаазы-биле тудуп кылган.

Совет Эвилели акшаның эргилдезин болгаш улус ажыл-агыйынга кредиттип харылзааларны быжыдар талазы-биле улуг чедиишкиннерни чеңдип алган. Тайбың экономиказының күчүлүг көдүрлүүшкүнүнге даянмышаан, Совет күрүне 1947 чылда-ла акшаның реформазын чайынначак чедиишкиннии-биле чоруткан болгаш хандырылганың карточкалыг системазын солаан. Өртектиң үргүлчү кудулаашкыны делегейде эң-не быжыг валюта болуп турар совет валютаны—рубльди моон соңгаар быжыырынга чедирген.

Делегейниң ийи дугаар дайыны капиталистиг күрүнелерге саң-хөөнүң аар-берге уржук-түвектерин артырып каан. Күрүне өрелериниң улуг түңнери, дорт болгаш доора үндүрүглериң хемчээл чок бедик деңнели, бюджеттиң канчаар-даа аажок хөй дефициттери, валютаның хорум-чурум чок болгаш өртек-үне чок чоруу—эрткен дайынның саң-хөө талазы-биле уржуктары шак ындыг. Дайын сөөлүндеги үеде шеригниң чепсеглээшкиннерин көвүдедиринге угландыр өзүп турар дөзевилелдериң саңлдары-биле национал орулганың улам өзүп турар үлүүн бүдүрүлгелиг эвес сорулгаларже чартыктырбышаан, АКШ-тың Англияның, Францияның болгаш өске-даа империалистиг күрүнелериң бюджеттери үргүлчү дефициттиг кылдыр түңнетинип турар. Сөөлгү 35 чылдың иштинде АКШ-тың бюджеди 24 катап, Англияның—25 катап, Францияның—31 катап, Италияның—33 катап дефициттиг кылдыр түңнетинип турган.

СОВЕТ УЛУСТУҢ АМЫДЫРАЛ БАЙДАЛЫНЫҢ ЭКИЖЭЭНИ, КАПИТАЛДЫҢ ЧУРТТАРЫНДА АЖЫЛЧЫ ЧОННУҢ ЯДАРАЛЫ

Улустуң чаагайжыдылга байдалының ниити көдүрлүүшкүнүнүң дугайында партия болгаш чазактың хүн-бүрүдеги сагыш салыышкыны чокка социализм болдунмас. Социалистиг ниитилелдиң хөгжүлдезинин эң-не чугула хоойлузында болуп турар.

Совет Эвилелинде, база ол ышкаш улус демократиязының чурттарында тайбың экономиканың улам өзүп турар көдүрлүүшкүнүнге үндезилээш улустуң материалдыг чаагайжыдылгазы болгаш культуралыг деңнели чайгылыш чокка бедип турар үезинде, капиталистиг чурттарда ажылчы чонну улам хөйүбиле үптеп дээрбедээри, оларның ядаралы улам-на кедереп турар.

Улус ажыл-агыйының социалистиг системазының байгамчыктыг артык күчүлүг үүлү болза, мында национал орулганың хуваалдазы болгаш интеллигенцияның материалдыг байдалын үргүлчү бедидериниң эрге-ажыынга, хоорайда болгаш көдээге калбак социалистиг бүдүрүлгениң эрге-ажыынга таарыштыр чоруп турарында болур.

1950 чылда ССРЭ-ниң национал орулгазы деңнештирер өртектерге 1940 чыл-биле дөмейлээрге план ёзугаар 38 хуу өскен турарының орнунга 64 хуу өскен.

Эрткен чылда Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары боттарының материалдыг болгаш культуралыг хереглелин хандырарынга национал орулганың 74 хуузун алганнар, оон арткан 26 хуузу социалистиг бүдүрүлгени калбартырынга, ниити зүрүненің болгаш хөй-ниитиниң өске-даа хереглелдериннге ажыглаар кылдыр күрүненің, колхозтарның болгаш кооператив организациязының эргезинде арткан. Национал орулганың чайгылыш чок өзүлдезиниң түңнелинде 1950 чылда ажылчыннарның болгаш албан хаакчыттарның орулгаларының ниити түңү деңнештирер өртектерге 1940 чыл-биле дөмейлээрге 62 хуу өскен.

Совет Эвилелинде ажыл чок чорук чок. Социалистиг тургузугнуң чурттап амыдыраарының улуг күштүүнүң эң-не көскү херечилериниң база бирээзи ооң капиталистиг тургузугнуң мурнунга хемчээл чок артык күчүлери ында илеретинип турар.

АКШ-та, Англияда, Францияда болгаш өске-даа капиталистиг чурттарда улустуң калбак бөлүүнүң ядаралын күштелдирип турар, өскениң күжүн соруп чип чыдар хаш борбак империалистиг идегеттериниң тотпазы-биле байыырының араатанзыг хоойлузу тергиидеп турар. Национал орулганың хөй кезиин дарлакчы аңгылар болгаш оларның хөй-хөй чапшаа ыдалакчылары ап, маңгыстап турарлар.

Дайын сөөлүндеги чылдарда капиталистиг чурттар национал орулгага дарлакчы аңгыларының алыр үлүү көвүдээн тургаш ажылчы чоннуң алыр үлүүнүң моон соңгаарга кудулаашкыны болгулаан, чижээлээрге, Франция парлалганың медээзин ёзугаар алырга национал орулгага ажылчы чоннуң алыр үлүү 1943 чылда 45 хуу турганындан 1949 чылда 34 хуу чедир кызырылган. АКШ-та, Англияда болгаш өске-даа чурттарда улустуң калбак бөлүүнүң хамаарылгалыг ядаралы дүрген темпилер-биле өзүп турар.

Чепсеглээшкиннерни бүдүрерин соксаал чокка көвүдедириниң, хамааты тудугнуң болгаш үлетпүрүнүң тайбың адырларының кызырылганының, үндүрүглериң үзүктел чок улгатканының, өртектиң өзүүшкүнүнүң байдалдарында ажыл төлевириниң кудулаанының түңнелинде ажылчы чон массаларның ядаралы кедереп, ажыл төлевириниң үштүң бир хуу хирези үндүрүглериң төлевиринге барып турар.

1950 чылда хамааты бүдүрүлгени кызырганы-биле холбаштыр барык-ла бүгү капиталистиг чурттарда ажыл чоктарның санының (ылаңгыяда көзек да ажыл чоктарның) озүүшкүнү үргүлчүлеп турган.

Капитализм бодунуң хулун харындаа кулдуң байдалы-биле амыдыраарын безин хандырып шыдаас дээр дугайында Маркстың сөзүнүң шыныын амыдырал катап-катап шинзыктырып турар.

УЛУСТАР АРАЗЫНДАГЫ ЭКОНОМ ХАРЫЛЗААЛАРДА ИЙИ ШУГУМНАР

Ийи системаның дайын сөөлүндеги эконом хөгжүлдезиниң үндезин ылгалдары улустар аразындагы эконом харылзааларының талазында база илереп турар. Совет Эвилелиниң, база социализмниң болгаш демократияның лагериниң өске-даа чурттарының аразында экономнуг харылзаалар сырый эп-найыралга болгаш бот-боттарынга дузалажырынга үндезилетинип тургустунган турар үезинде, АКШ болгаш өске-даа капиталистиг чурттарның бот-боттарының арызында экономнуң харылзаалары америк монополиялардан каржы куштерни болгаш албадалды хереглеп турары-биле чурттарның хөй нуруузун кулданып ап турары-биле характерлетинип турар.

ССРЭ-биле улус демократиязының чурттарының аразында экономнуң дем катыжыышкыны найыралдыг чурттарның эконом талазы-биле тускай, политика талазы-биле хамаарышпас турар чоруктуң принцивинге үндезилетингени. Оларның аразында даштыкы садыг деңэргеге болгаш бот-боттарынга ажыктыг болур чорукка үндезилээш сайзырап турар. Бо чурттарның аразында бот-боттарынга дузалажыр чорук үлетпүр болгаш транспорт талазы-биле бойдустуң курлавырын шинчилээр болгаш ажыглаар талазы-биле чазактарның аразында холушкак акционерлиг ниитилелдерни организастап тургускаанында база илереп турар. Бо чурттарның дем катыжыышкынынга эң-не чугула рольду специалис каадырларны белеткээр талада, эң-не янзы-бүрү адырларның эртем, техника болгаш культура талазы-биле бот-бодунга дузаламчыны көргүзүп турарында, техниканың чаа-чаа чүүлдерин болгаш патентилерни солужуп турарында ойнап турар. Совет Эвилели бодунуң ажыл-агый болгаш культура тудуушкунунуң байлактыг дуржулгазын улус демократиязының чурттарынга дамчыдып берип турар.

Социалистиг болгаш капиталистиг системалар ылгалдыг болур турбуже чок оларның аразында садыгның харылзааларын калбаа-биле хөгжүдүп чер-ле болур дээрзин теория болгаш практика көргүскен. Деңэргениң принцивинге болгаш ийи талаларның ажыктарын хандырарынга турушпушаан, Совет Эвилели дайын сөөлүндеги үеде Швеция, Дания, Швецария, Голландия, Италия, Норвегия, Бельгия болгаш өске-даа капиталистиг күрүнелер-биле садыгның болгаш кредиттиң элээн дугуржулгаларын чарган. Оон туржук АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери болгаш оларның өске-даа чурттарда айбычылары агрессиялыг дайынга белеткенмишаан, ССРЭ-ниң болгаш улус демократиязының чурттарын ылгап көөр болгаш олар-биле садыгны үзер политиканы калчаалыы-биле чорудуп турарлар. Оон түңнели болза, АКШ-тың болгаш өске-даа капиталистиг чурттарның ССРЭ-ниң болгаш улус демократиязының чурттары-биле садыгны дыка кызырганы болур. Демократияның болгаш социализмниң лагериниң чурттарының аразында планның эконом харылзааларын быжыдарының база бир эң-не чугула чепсээ болуп турар даштыкы садыгның саарылгазы оларның аразында база өзүп, хөгжүп турар. 1949 чылда ССРЭ-ниң даштыкы садыының ниити хемчээли дайын мурнундагызында турган деңнел-биле деңнээрге ийи катап ажыг көвүдээн турунда даштыкы садыгның ниити хемчээлиниң үштүң ийи хуузу улус демократиязының чурттарының үлүүнге онаажып турарын чугааларгала четчир.

Улус демокартиязының чурттарынга эп-найыралдың улуг дузаламчызын көргүспушаан, ССРЭ узун хуусаалыг болгаш ортумак хуусаалыг чээлилерни болгаш кредиттерни, база ол ышкаш кыска хуусаалыг кредиттерни болгаш чээлилерни оларга каш удаа тыпсып келген. Бараанның боду-биле, алдын болгаш кадыг валюта-биле чиигелделерни барымдалааш тыпсып турар советтиң даштыкы чээлилери болгаш кредиттери улус демократиязының чурттарының эконом талазы-биле тускай, политика талазы-биле хамаарышпас чоруун быжыдып турар болгаш оларның социализмче шимчээшкинин дүргедедип турар.

АКШ-тың болгаш империалистиг лагерьниң өске-даа чурттарының боттарының аразында экономнуң харылзаалары мырынай өске принциптерге тургустунган. Агрессчи америк империализм делегейни шуптузун АКШ-тың колониязы болдурар сорулгалыг янзы-бүрү хевирлерлиг «планнарны» ажылдап кылган. Америк империализмден өске капиталистиг чурттарны кул кылып алырынга «Маршаллдың планы», үптекчи дээрбедекчи бүгү делегейниң валюта фондузун, чаартылганың болгаш хөгжүлдениң банкызын тургусканы, агрессчи Соңгу-Атлантик пактызының киржикчилеринге чепсеглээшкиннерни чедирип бээриниң планы, кулданыгның шериг-полицейжи чээшкиннерни үндүрүп берип турары база, өске-даа ол ышкаш методтарны ажыглап турары билдингир.

«Квадрат иштинде паразитизм» болур деп Ленинниң характерлээни ышкаш империализмниң база бир онза демдээ болза, капиталды экспортаары болур.

Дайын сөөлүндеги чылдарда агрессчи америк империализм саң-хөөнүң хамаарылгалыг болур четкилери-биле делегейни шуптузун холга алыр болгаш өске чурттарны АКШ-тың экономиказынга аграр чиг эттиң кожундаа болдурарын оралдашпышаан, капиталды экспорттаарын дүрген темпилер-биле чорудуп турар. Ол экспорттуң дайын мурнундагы үеден ылгалып турар эң-не онза үүлү болза: мурнунда капиталдың экспортчузу болуп хуунуң банкылары болгаш үлетпүр ээлери үнүп турган болза, ам бюджеттиң акша-хөреңгилериниң күсели-биле, тодаргайлаарга америк үндүрүг төлекчилериниң күсели-биле үндүрүп берип турар чээшкиннериниң хевири-биле капиталды экспорттаан үндүрүп турары. Капиталдың экспортунда күрүне монополисчи базыышкынының күштелгени капиталистиг системаның бүгү туруштарының моон соңгааргы божаннаашкынының байдалдарынга Уоллстриттиң магнаттары күрүне бюджеттериниң хурлавырын өске улустарны саң-хөө талазы-биле чагырып алырынга ажыглап хереглевишаан, боттарының капиталдарынга чеде бээр айыылдардан коргуп турарын болдуруп турар.

Капиталистиг чурттарның экономиказын шеригниң байдалынче шилчиткен чорук оларның даштыкы садыының хемчээлинге болгаш угланыышкынына шуут халдавырны таварыштырган. Чепсеглээшкиннерни калчаалыы-биле сүрүп турар чорук, ховар чиг эттеринің стратектиг хурламырларын тургускан чорук хамааты хереглелдиң эт үүлдериниң ниити деңзизин кызырып тургаш, ооң-биле даштыкы садыга чепсеглээшкиннериниң, чиг эттериниң болгаш ховар материалдарның үлүүн дыка көвүдедиринге чедирип келген.

«Ынчангаш «саржагның орнунга үгер-боо» деп фашисчи лозун ам чүгле империалистиг лагерьниң чурттарының ишти-ки эконом хөгжүлдезин тодаргайлап турар эвес, харын даштыкы харылзааларын база тодаргайлап турар.

* * *

Дайын сөөлүндеги эконом хөгжүлдениң деңнээн түңнелдери Ленин—Сталинның партиязынга баштатырган Совет Эвилелиниң экономунуң хөгжүлдези бүдүрүкчү күштериниң үзүктел чок өзүүшкүнүн хандырып, национал орулганы көвүдедип, ажылчы чон массаларның чаагайжыдылга байдалын болгаш культуразын бедидерин хандырып турар деп чүвени тодаргайы-биле хоргузуп турар-дыр. Ооң-биле кады ажыл-агыйның капиталистиг системазының быжыг эвес, ириин болгаш ооң буступ буурап дүжериниче чыгатырып алган турарын база катап илеретпишаан, бо түңнелдер болза капиталистиг чурттарның хоочуарыг-биле дөмей болуп турар экономиказы ирип бадарының болгаш буурап дүжериниң байдалында туруп турар деп чүвени база айтып турар.

ССРЭ-ниң күчү шыдалының өзүүшкүнү, демократияның болгаш социализмниң лагериниң быжыканы капиталистиг чурттарның ажылчы чонун капиталдың дарлалынга удур демиселче сорук киирип турар. Коммунизмни чедиишкинии-биле тургузуп турар совет улустуң улуг тиилелгези бүгү кижи төрелгетеңге хосталгаже болгаш аас-кежикче орукту чырыдып турар.

А. АЛЕКСЕЕВ.

МТС-тиң колхозтар-биле керээзин күүседир

«Тыва автономнуг областың көдээ ажыл-агыйынга дузалаар хемчеглерниң дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1949 чылдың февраль 24-те болгаш август 9-та доктаалдарын үндүргениниң бээр үениң иштинде областың машина-трактор станциялары ийи катап өскен. 1950 чылда тракторларның, тракторлар аңдазыннарының, чаштырар машиналарның, культиваторларның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарының саны 1949 чылга удур 49 хуу өскен. 1950 чылга удур 1951 чылдың чазынында машиналар саны 50 хуу өскен. Бо чылын машина-трактор станциялары ооласка мооң мурнунда киирип көрбээн чаа машиналарны (боду чоруур комбайннар, тараа арыглаар машиналар, хараган кезиччилери болгаш база андазыннары, буга казарлар, бульдозерлер, грейдерлер болгаш өске-даа) алган. Мооң-биле чергелештир трактор ажылдарының хемчээли 1949 чылга удур 172 хуу улгаткан.

1950 чылда МТС-тер он беш аът күштүг тракторга 259 гектар планның орнунга 304 гектарны ажылдап күүсеткеш, бүдүрүлге программазын 129 хуу күүсеткен, 15 футтуг комбайннар 280 гектар кезер планның орнунга 478 гектарны күүсеткен. Күскү илиртээшкинниң планын 195,7 хуу, тарылга мурнунуң культивастаашкынының планын 118,7 хуу, чазын тарыыр культураларның планын 136,5 хуу, комбайн-биле кезериниң планын 164 хуу күүсеткен.

Колхозтарның бүгү-ле хову ажылдарын культивастаарын, черни аңдарарын болгаш тарааны чаштырарын колдуунда МТС-териң күжү-биле чоруткан. Ынчангаш көдээ ажыл-агый ажылдарының механизастатынганы 92 хуу болган. МТС-тер трактор ажылдарының бот-өртээн 5,3 хуу чиигедирин чеңдип алган. Бо бүгү болза, машина-трактор станциялары — колхозтарның көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң талазы-биле шиитпирлиг күжү болган деп чүвени көргүзүп турар болгаш амгы үеде олар четчир күштүг механизация-биле хандыртынып, боттарының практиктиг ажылдарының талазы-биле үлегер дуржулгалыг болган, ооң ужурунда хову ажыл чорудулгазын чүгле тарылга ажылын калбартырынче эвес, харын мал ажылын болгаш эң чугула сорулга болур көдээ ажыл-агыйның культураларының үнүш дүжүдүн бедидеринче, хөй-ниитиниң мал ажылын сайзырадырынче, ооң продуктулуг чоруун сайзырадырынче, соң-биле колхозтарны организас ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынче шиитпирлиг рольду ойнаан турар ужурлуг.

Бо сорулгаларны чедиишкинниг күүседирде МТС-биле колхозтарның аразында быжыг харылзааны тургузар болгаш үүнүп-даа мурнунда керээ үүлдерин шыңгыы күүседир, колхозтарның тыртар күжү-биле тракторларның күжүн таарыштырар, ажылды бот-боттарынче чая каашпас, хову ажылын чорударынга озалдавас болгаш ону эң өки агротехниктиг хуусааның иштинде күүседир, МТС-терде болгаш колхозтарның иштинде бар турар бүгү-ле материал-техниктиг күштериниң курлавырларын чөп ажыглаар, бүдүрүлгениң мурнакчы үлегерин болгаш эртемниң чедиишкиннерин калбаа-биле нептередир, күрүнеңиң эт-хөренгизин шынгыызы-биле хамнаар ужурлуг.

Саң-Хөө ажылын чурумчудар, тракторлар ажылының бот-өртээн чиигедир база кывар-чаар үүлдериниң камналгазы дээш шыңгыы демиселди чорудар, тракторларның күчүзүн болгаш прицептиг машиналарның тарыыр черин калбартыр алырының бүгү аргаларын ажыглаарын, тракторларны аңаа тургузар болгаш куруг чорударын соксадып, комбайнның болгаш прицептиг машиналарның база трактор бүрүзүнүң солчуушкун ээлчээниң иштинде кылыр ажылының хемчээн элээн улгатырган турарын 1951 чылда МТС-тер хандырган турар ужурлуг.

Бистиң чуртувуста Краснодарский крайның Малороссийский МТС-зиниң трактор бригадының бригадири Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Иван Бунеевтиң алдарлыг үлегерин, база бистиң областың алдарлыг трактористери Безбородкинниң, Маковкинниң, Коневтиң болгаш өске-даа көдээ ажыл-агыйның бүгү МТС-терниң болгаш оларның трактор бригадаларының база чеңдип алыр үүлдери болдурарын хандырары чугула. Бо болза, техниканы шын ажыглаарын, дүжүттүң болгаш мал ажылының продуктулуунуң өзүлдезин чайгылыш чок хандырар. 1951 чылда машина-трактор станцияларының ажылының онзаланып турар үүлү болза, шак графигин, диспетчериниң албанын, ажылдың санажылга бригадазын тургузары болур, ол болза, трактор техниказының бедик бүдүрүкчүлүг болурунуң дүлгүүрү.

МТС биле колхозтарның керээ хүлээлгезинде эрткен чылга бодаарга бо чылын мырыңай чаа үүлдерни киирген, ол болза суггарылганың чаа-системазы ниитизи-биле 5000 гектар ийикпе, азы 300 муң дөрбелчин метр чер казар хову ажылдары, бо чылын колхозтарның ниитиниң малдарын ажаар галазы-биле үүлдерни киирген. Бир эвес МТС-тер эрткен чылын колхозтарның мал чемнери белеткээринге шоолуг киришпейн турган болгаш колдуунда-ла сиген кезери-биле кызыгаарланып турган болза, бо чылын байдал үндезини-биле өскерилген. Бо чылын МТС-терниң сиген кезериниң ангыда мал чемин силостаарын, хой дүгүн электри-биле кыргыдарын, малдың одар-белчиирин экижидерин, балгаштарны кургадырын, дазыл үүлдерин арыглаарын МТС-терге хүлээткен.

Эки дүжүт алыр, база ниитиниң мал ажылын хөгжүдүп, ооң продуктулуун бедидер дээш демисел дугайында МТС-терниң ролин бедидип, ооң-биле кады трактор ажылының хемчээлин улгатырган чорук болза, чылдың көдээ ажыл-агый ажылын чорудар талазы-биле МТС-тиң механизатор каадырларынга болгаш колхозтарга улуг харыысалганы хүлээдип турар.

Эрткен чылын МТС-тер-биле колхозтарның аразында керээзин колхозтар күүсетпээн болгаш бүгү-ле чүвени МТС-че чая каап турган. Чижээ, Тес-Хем, Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик районнарынга МТС-тиң күжү-биле суг, кывар чаар үүлдер болгаш аъш-чемниң продуктуларын сөөртүп, артык чорук кылып, күрүнеден немелде хөреңги үндүрүп чарыгдал кылган чорук-биле канчап-даа эптежип болбас. Харын мыраңай колхозтар даргалары болгаш колхозтарның хову ажылының бригадирлери трактор бригадирлериниң кылган ажылын чогуур өйүнде хүлээп албайн турган. Шак ындыг хыналда чок чорукту ажыглап алгаш МТС-терниң трактор бригадирлери суггарылгалыг эки черни тарывайн, курган берген черлерни тарып, боттарының планын ажыр күүсеткен аттыг болганындан ол черлерниң дүжүдүн чидирип, колхозтарга, колхозчуларга болгаш күрүнеге улуг когаралды чедирген. Шак ындыг хоралыг чорукту бо чылын болдуруп болбас ужурлуг. Бүгү-ле бичии колхозтарны улуг делгем тарылга болгаш сиген шөлдүг улуг колхозтар кылдыр катыштырган соонда трактор парктарының ажылын бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар талазы-биле МТС-терге бүгү аргаларны берип турар. МТС-терниң болгаш колхозтарның амгы сорулгазы болза, ол артык күштүг үүлдерни шын ажыглаар, трактор ажылдары-биле колхозтарның тыртар күштерин чөп таарыштырары, үүнүң-даа мурнунда боттарының керээ хүлээлгезин деңге күүседири болур.

МТС-биле колхозтарның керээлериндe ажылдың хуусаазын болгаш шынарын айыткан, агротехниктиг хемчеглерни болгаш үнүш-дүжүттү план ёзугаар доктаадып көрген, соң күүселдези дээш демисежир харыысалганы МТС-тер болгаш колхозтар бир дөмей харыылаар.

Керээ ёзугаар трактор ажылын бүдүрүкчүлүг болдурар сорулга-биле колхозтар болза трактор бригадаларынга хову турлагларын ийикпе азы трактор вагончиктерин тургузар, трактористерге күрүне өртээнден бедик эвес үнелиг аъш-чем аймаан организастаар, трактористерге берген тарааның өртээн колхоз оларга күш-хүннериниң санажылгазының үезинде тыртып алыр.

Колхозтар болза, бодунуң күжү-биле болгаш бодунуң хөреңгизи-биле суг, кывар-чаар үүлдерни үзүктел чокка трактор бригадаларынга сөөртүп бээр болгаш күрүнеңиң машиналарының идегелдиг камгалалын хандырар хүлээлгелиг. Ол сорулга-биле көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннериниң иштинден кожукчуларны, таңныылдарны, суг болгаш кывар үүл сөөртүкчүлерин аңгылап тургузар болгаш четчир санныг аъттарны, транспорт херекселдерин хову ажылының бүгү дургузунда трактор бригадаларынга быжыглап бээр херек. Колхоз болза, ховуларны трактор ажылдаарынга тааржыр кылдыр өйшаанда белеткээр хүлээлгелиг. Колхозтуң буруузу-биле тракторларның ийикпе, МТС-тиң өске-даа машиналарының ажылы үзүктелир болза, ол үениң иштинде кылдынып болур ужурлуг турган ажылдың өртээн колхоз МТС-ке бүдүн чартык хемчээл-биле төлээр ужурлуг. Ындыг байдал МТС-ке база хамааржыр. Бир эвес ажылдың шынары багай болур болза, колхоз трактор бригадазының ажылын хүлээп албайн баар эргелиг. Үрей кылган ажылды ону кылган буруулуг кижи төлевир чокка катап кылыр ужурлуг. Трактор бригадазының ажылын колхозтуң хову бригадазының бригадири беш хонук бүрүзүнде-ле акт ёзугаар хүлээп алырын, ол дугайында учёт хуудузун ийи хуу кылыр болгаш аңаа трактор, хову бригадаларының бригадирлери учётчиктиң киржилгези-биле ат салып хүлээп алырын керээ негеп турар. Учёт хуудузу-биле актыда ажылдың хевирлерин, санын, шынарын, ону кылганының хуусаазын, санатынган күш-хүннерин айтыр болгаш актының бир хуузун МТС-ке, бирээзин—колхозтуң баштаар черинге дужааган турар. Учёт хуудузу-биле актыга колхозтуң даргазы болгаш МТС-тиң директору ат салган соонда трактор ажылының дугайында колхозтуң күрүнеге натура болгаш акша төлевиринге кол документи болур ужурлуг.

Бир эвес бо хорум-чурум шыңгыы сагытынар болза, ынчаарда бот-боттарынга чарбыжар чорук турбас болгаш трактор ажылының, өүгү көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидер, мал ажылын сайзырадыр, ооң продуктулуун бедидер болгаш колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыдар дээш колхозтар болгаш МТС-тер удуртукчуларының харыысалгазы бедиир ужурлуг.

Бо чылын МТС-тер-биле колхозтарның аразында сырый харылзааны доктаадып, чардынган керээлер-биле дүүштүр бүдүрүлге ажылдарының планын болгаш оларның күүселдезин чугаалажып турар МТС-тер чөвүлелдерин чорудары эргежок чугула.

МТС-тиң директору болза, ийи колхозтуң негелдезин ёзугаар кандыг-даа үеде МТС-тиң чөвүлелин ээлчег чокка чыылдырар хүлээлгелиг болгаш керээниң күүселдезиниң дугайында чылда ийиден эвээш эвес отчёдун бээр хүлээлгелиг деп чүвени колхозтар удуртукчулары билип алыр ужурлуг.

Хову ажылдарының эгелей бергениниң амгы үезинде МТС-тер директорлары болгаш колхозтар даргалары трактор парказын бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарының кол үүлү, колхозтарга күш-ажылды шын организастаарының үндезин хевири болур хову бригадаларын быжыглаарынче бүгү хемчеглерни алыр хүлээлгелиглер.

Ооң-биле чергелештир олар МТС-тиң ниити чедиишкиннериниң бүрүн хамааржыры МТС-тиң кол бүдүрүкчү күжү трактор бригадазын быжыдар хүлээлгелиглер.

МТС-терниң трактор бригадалары болгаш колхозтарның хову бригадалары чер ажылының культуразын экижидер, ховуларның дүжүттүүн бедидер дээш бир дөмей харыысалганы хүлээрлер. Бир эвес мурнунда МТС-тиң учаасток агрономун чүгле трактор бригадазынга быжыглап кааш, колхозтуң хову бригадазынга быжыглавайн турганындан, ол колхозка эки дүжүт алыры дээш харыысалганы хүлээвейн турган болза, бо чылын агрономну колхозка колхозтуң даргазы, хову бригадазының бригадири биле дең кылдыр быжыглап, ол трактор бригадазындан бедик агротехниктиг деңнелде эки шынарлыг ажылды негээр кылдыр быжыглап тургузар херек.

Часкы тарылганы кыска хуусаада чорударын болгаш часкы тарылганың баштайгы хүннеринде-ле тарылга ээлчештирилгезиниң ховуларынга үрезин участокларының шөлдерин аңгылап тургускаш, колхоз бүрүзү бүгү культураларның үрезиннери-биле боттары хандыртынган турар кылдыр аңаа агротехниканың амгы негелделерин чорударын хандырары чугула.

Часкы, чайгы үеде МТС-тер болгаш колхозтар хөрзүнге четчир санныг шык турар кылдыр, чайгы үеде тараа культураларын канчап-даа тургаш албан 2—3 катап суггарарын чеңдип алырынче бүгү хемчеглерни алыр ужурлуг. Бо талазы-биле хову ажылдарының баштайгы хүннеринден эгелээш-ле тракторларны ажыглап тургаш арыктарны аштап, чаа бугаларны кылырынче эгелеп кирер херек. МТС-тер болза, эрги андазыннарны буга кылыкчыларынга, бүгү хараган, чыраа аштаар андазыннарны суггарылга ажылдарынга ажыглаарынче таарыштырып, бо ажылга тускай тракторну үзүп бээр ужурлуг.

МТС-тер болгаш колхозтар чайгы чер аңдарылгазының планын июньнин 10-нуң бетинде күүседир болгаш ону культивастаар арга-биле чайын эки ажаар, часкы чер аңдарылгазын узуткаар сорулга-биле бүгү чер аңдарылгазын чайын болгаш күзүн боттандырарын организастаар ужурлуг.

Сиген аралаштырар тарылга ээлчештирилгезин, шингээдип алыр колхозтарның ниитиниң малынга чем белеткээриниң болгаш мал ажылында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарының талазы-биле МТС-терге улуг ажыл онаажып турар. Колхозтарның, МТС-терниң болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң кол болгаш хүндүлүг сорулгазы шак ындыг.

И. ЦЕВМЕНКО.

Колхозчу бызаңчыларның ажыл ишчи чүткүлү

Киров аттыг көдээ ажыл-агый артели Сүт-Хөл районда аныяк колхозтарның бирээзи. Большевиччи удуртулганың ажыл-ишке ынакшылдыг колхозчуларның кызымак чүткүлүнүң уламындан, артельдиң төвү дыка калбарган. Чаа-чаа тудуглар үргүлчү немежип турар.

Амгы үеде суурда ийи улуг тудуг чылдынып турар. Узуну 24, дооразы 9 метр чаа школаның ханазы тургустунган, ында доктаамал 13 бызаңчылар быжыглатынган. Ол ышкаш узуну 14, дооразы 7 метр контора тудуунда 8 кижи бар. Ажылдың шынарын бедидер, темпизин дүргедедир талазы-биле ол ийи тудугнуң бызаңчылары аразында социалистиг хүлээлгелер алганнар.

Тудугда хана солуну болгаш көргүзүг самбыразы организастатынган, күш-ажылдың чуруму эки. Ында Билим-оол, Дамчай, Таспаяк ышкаш 2—3 норманы күүседип турарлар хой. Артельдиң даргазы эш Очур ол ажылдарны боду удуртып турар.

О. БАЯН-ДОРЖУ.

ДНЕПРОПЕТРОВСК ОБЛАСТЬ. Никопольский районда улгатыр катыштырган Горький аттыг колхозта партия организациязы часкы тарылга кампаниязының баштайгы хүннеринден-не хову турлагларынга агитас-массалыг ажылдарны калбартып эгелээн. Чаа-чаа солуннарлыг, журналдарлыг болгаш радиоприемниктерлиг элээн каш хову агитпунктуларын ажыткан. 20 ажыг агитаторлар бригадаларда болгаш звеноларда беседаларны, солун номчулгаларын чорудуп турар. «Дайынчы хуудустар» үргүлчү үнүп турар.

Чурукта: Горький аттыг колхозта ховунуң агитпунктузунда. Колхозта партия организациязының секретари И. Т. Тищенко ийи дугаар хову бригадазында солун номчулгазын чорудуп турары.

Чуруу С. Витьнамныы. СЭТА-ның пресслишезин.

Эң эки турум кино дээш Бүгү-эвилел көргүзүүнүң түңнели

ССРЭ-ниң Кинематография Министерствозунуң болгаш Бүгү-эвилелдиң Профэвилелдериниң Төп Чөвүлелиниң 1951 чылдың өртөн айларында чорудуп турган эң эки турум кино дээш Бүгү-эвилел көргүзүү доозулган. Көргүзүгнү чорудар талазы-биле область комиссиязы түңнелди үндүрбүшаан, областың иштинге көргүзүг чоруткан үениң дургузунда чонга кино көргүзүглериниң улуг чедиишкиннерин демдеглээн. Үш чаа турум киноларны хуусаа бетинде ажыглалга киирген, ийи станционарларга ийиги доктаамал кинолар тургустунган, эргижирээн аппаратураны ийи кино механиктеринге солуп берген.

Кинофикацияның область эргелели турум ажылдап турар киноларга бот өөредилге-биле 10 киномеханиктерни белеткээн, ынчангаш мурнунда каадырлар чедишпес турганы-биле ажылдавайн турган кино четкилерин ам ажылдадып турар. Шылгалда туткан эштер техника болгаш турум киноларны ажыглаар талазы-биле эки билиглиин көргүскен. Экзаменнерни эштер Дресвянников, Дегтяренко болгаш Ножкин олар кончуг эки дужааган. Бистиң бүгү эштеривис кино механигиниң ийи дугаар категориязының квалификациязын чеңдип алган, ынчангаш оларны районнарже ажылга томуйлап чоруткан.

Көргүзүг чоруткан үениң дургузунда областа 2927 киносеансыларны көргүскен, азы 1950 чылдың ол-ла үезибиле деңнээрге, ооң 153 сеанс хөй болган. 236 муң көрүкчүлерге, ооң иштинде көдээ черлериниң 106 муң болгаш хоорайның 124 муң көрүкчүлериниңге кино көргүскен. Хоорайның кино четкизинге бир идепкейлиг көрүкчүнүң кээп турарының саны ортумаа-биле 5,9 катап көдээ черлерде кино четкизинге 1,2 катап болуп турар. Бүгү-эвилелдиң көргүзүүнүң киржикчилери кино-фильмнер көргүзүүнүң шынарын экижиткен, киносеансыларны организастаар болгаш көрүкчүлерни культурлуг ёзу-биле хандырар талазы-биле улуг чедиишкиннерни чеңдип алган.

Репертуарның шынарын экижидер болгаш фильмни дескиндир политик-массалыг ажылды боттандырар дугайында Кызыл хоорайның «ВЛКСМ 30 чыл ою» кинотеатрының коллективи улуг ажыл чоруткан. Кино театр болза, кежээки киносеансыларның репертуарын көрүкчүлериниң негелде-хереглелдерин ёзугаар чогаадып кылып келген. Мооң мурнунда уруглар сеансыларычыг репертуарын чүгле дыштаныр хүннерде чорудуп турган болза, амгы үеде уруглар сеансыларын хүн-бүрүде чорудуп турар апарган.

Хоорайның улус өөредилге килдизиниң эргелекчизиниң, школаларның директорларының болгаш комсомол организацияларының төлээлекчилериниң киржилгези-биле уруглар сеансыларының репертуарын чогаадып кылган. Часкы экзаменнериниң мурнуу чарыында өөренип эрткен эртемнерни катаптаарынга холбаштыр улуг эртемдээннериниң, полководчуларның амыдыралының дугайында, орус литератураның классиктериниң болгаш бо үениң чогаалчыларының чогаалдарының талазы-биле чугаалап турар эң эки совет фильмнерни репертуарга киирген. Ол болза, боттарының билиин бедидеринге болгаш школаларның кичээлдеринге шингээдип алган билиглерин быжыглаарынга өөренникчилерге чугаа чокка дузалаар.

Кинотеатр болза, фильмнерни чарлаарының хемчеглерин үндезини-биле экижиткен. Баш бурунгаар чогаадып кылган репертуарны бир ай бурунгаар бүгү область солуннарынга чарган, ылаңгыя ай репертуарын хөй санныг парлап үндүрүп турар.

Көргүзүг чоруткан үениң дургузунда кинотеатрга ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң хүнүнүң байырлалынга болгаш 1950 чылда Сталинчы шаңналдарны алган кинофильмнерге холбаштыр ийи кинофестивальди чоруткан. Кинотеатрының залынга фестивальдерге чогуур делгелгелерни организастаан. Кинотеатр чанында көрүкчүлерни хандырарының бюрозун, кино организакчыларының коллективин тургускан, олар билеттерни тарадырынга, көрүкчүлерни организастаар болгаш хандырарынга дузалажыр, ылаңгыя кинотеатрны шимеп хевирлээр.

Көргүзүг чоруткан үениң дургузунда көдээ киномеханиктер эштер Кукарин, Төрештей, Булатов, Танор болгаш оокдаа өскелер көрүкчүлерниң кино хандырылгазының болгаш ниити киирилделер чыылдазының планын ажыр күүседип, кончуг эки түңнелдерни чеңдип алганнар.

Ол кино механиктери боттарының маршрудун чурттакчы чонну кино көргүзүглер-биле үргүлчү хандырып, кино көргүзүглерин бедик техниктиг деңнел-биле чорудуп турган, киносеансыларны эки организастаан, сеансылар эгелээриниң мурнунда медээ журналдарны болгаш эртем-тайылбырлыг фильмнерни көргүзүп келген. Көргүзүг чоруткан үениң дургузунда оларның турум кинолары чаңгыс-даа аварияга таварышпаан болгаш фильмнер үрелбээн. Оларның аппаратуралары болгаш дериглери эки байдалда турып турар.

Бүгү-эвилелдиң көргүзүүнүң үезинде кино четкилериниң ажылдакчыларының ортузунга социалистиг чарыш элээн хемчээлдиг көдүрүлген. Социалистиг хүлээлгелериниң шынары экижээн, киномеханиктер Черноусов, Смирнов болгаш Төрештей олар бүгү көргүзүглер талазы-биле чыл планын хуусаа бетинде — 1951 чылдың ноябрь 7-ге чедир күүседирин хүлээнген. Ол ышкаш чамдык киномеханиктер фильмнерни чүгле кончуг эки шынарлыг көргүзер дугайында боттары хүлээлгелерни алган.

Киномеханиктер Мөге, Таржаа олар капитал септелге чокка нормадан ажыр 500 шакта ажылдаар хүлээлгелерни боттарынга алган, олар бензинни камнап албышаан, ай бүрүде пландан дашкаар бир сеансаны көргүзер деп хүлээлге алган. 12 киномеханиктер кино аппараттарын болгаш дериглерни социалистиг ёзу-биле камгалаар дугайында хүлээнген.

Көргүзүг чорудулгазының үезинде чеңдип алдынган чедиишкиннер-биле чергелештир, областың чонун кино-биле хандырар талазы-биле улуг четпестер бар болган. Көргүзүгнүң чорудулгазы четпес, оперативтиг удуртулга чок, киномеханиктерни эң эки кинофильмнер-биле, кывар үүл-биле болгаш артык кезектер-биле үзүктелиишкин чокка хандырар дугайында дузаламчыны четпес көргүзүп турган.

Чер-черде партия, комсомол организациялары болза, кинофильмни долгандыр политик-массалыг ажылды чорудар талазы-биле киномеханиктерге багай дузалашкан. Сеансыларның эгелээриниң мурнуу чарыында кино-фильмнериниң утказының болгаш ужур-дузазының дугайында тайылбырларны, беседаларны көрүкчүлерге эвээш чорудуп турган, кино чогаалдарының дугайында чугаалажыышкыннарны барык-ла чорутпаан. Районнарда киномеханиктериниң техниктиг билиин, политиктиг деңнелин бедидер талазы-биле оларның өөредилгезин багай тургускан.

Область көргүзүүнге шупту 51 турум кинолар, оларның иштинден 4 хоорай кинотеатрлары, көдээ 8 станционарлар болгаш көжүп чоруур 37 көдээ кино салбырлары киришкен. Ооң аңгыда көргүзүгге «Главкинопрокаттың» тыва область конторазының кино септелге мастерскаязы болгаш фильм баазазы база киришкен.

Көргүзүгнүң барык-ла бүгү негелделерин 13 турум кинолар, ооң иштинде Шагаан-Арыг хоорайның кинотеатры, районнар төптеринде — Самагалдайда, Сарыг-Септе, Кызыл-Мажалыкта, Тоора Хемде, база Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозта көдээ станционарлар бүрүн күүсеткен.

Чоннуң ортузунга кино көргүзүглериниң талазы-биле планын 215 хуу күүсеткен Бай-Тайга, Эрзин районнарның киномеханиктери көргүзүгнүң негелделерин кончуг эки күүсеткен. Ол ышкаш Чаа-Хөл районда көдээ киномеханиги эш Лаптев, Чөөн-Хемчик районда киномеханик эш Степанов олар кино көргүзүглериниң планын 150 хуу күүсеткен.

Н. ХАНАШЕВИЧ.

Хоорайда ыяш тарылгазы чугула ажыл

Хоорайларга ыяш тарып тургаш нөгаажыдар хемчег болза, ажылчы чоннарның, хоорай чурттакчыларының кадыының дугайында совет чазактың, большевик партияның сагыш салыышкыны болур. Хоорайларга ыяш тарыырын чорударынга ең ылаңгыя чер-чер Советтери организакчы болгаш мобилизакчы болур ужурлуг.

Боду үнүп келген бичии ыяшты-даа, анаа өстүрүп хаан ыяшты-даа тарыырыбиле ап болур. Хоорайга тарыырынга ең эки ыяш болза, боду ажык черге, азы арыг кыдыындан үнген ыяш болур.

Тарыыры-биле ыяшты алырда өске ыяштан 50 сантиметр хире черде турган ыяшты дазылы-биле туруп алгаш кончуг камныы-биле тарыыр черинге эккээр.

Тарыыр ыяш болза, кадык болур, хандыг-даа шыйбак болгаш сыйлыышкын, кемдээшкин чок болгаш бедии 1,5 метрден 3 метр чедир. Ыяш тарылгазын чорудар ең эки үе болза, часкы үе болур.

Тараан ыяштарның бот-боттарының аразы 1,5-ден 2 метрге чедир ырак болур.

Бистиң областың агаарының кургаан барымдалааш тараан ыяшты эртен кежээ үргүлчү суггарары чугула.

Тараан ыяш хлимат байдалындан өлүп турар эвес деп чүвени мооң мурнунда Кызылга ыяш тарылгазының практиги көргүскен. Ыяштарны малдар болгаш кижилер сып, үрегден турар барымдаалар кончуг хөй. Ынчангаш тарып каан ыяштың камгалалынче улуг кичээнгей салыры чугула.

ВОРОНКОВ.

МТС-тиң механизаторлары школада

Машина-трактор станциязы колхозтарга чүгле тарылга, дүжүт алыышкынының талазы-биле эвес, өске-даа ажылдарга дузалап турар. Сүт-Хөл районда МТС бо чылдың апрель айда бодунуң чолаачызы В. Болодинни Алдан-Маадыр суму школазынга одалга ыяжы дүжүрүү-биле 8 тонна чүк чүдүрер машиналыг чорутхан. Ол ийи хүн 3 километр черге 11 катап чорааш 156 кубометр ыяшты сөөртүп берген.

МТС-тиң амгы механизатору эш Конгар, эрткен күзүн «Ленинчи комсомол» колхозтуң чолаачызы тургаш могаг чок кызымак ажыл-ишчизин илереткен. Бо чылдың апрель айда каш-ла хүннериниң иштинде школага 48 кубометр ыяшты, күрүне складынче 20,8 тонна тараны болгаш колхозка 140 ажыг манзаларны сөөртүп берген. Эш Конгар МТС-тиң амгы мурнакчыларының бирээзи.

О. АЛЕКСАНДР.

Пионерлер бригадалары

Чаа-Хөл районнуң Кызыл-Даг эге школазының өөренникчилери чоокта чаа болган ниити хуралыдан өрге өлүрериниң бригадаларын организастаан. Бригаданың ниити планы чоокку хүннерде 2500 өргелерни өлүрер турган.

Элбекшилдиг дүжүттү өстүрүп алырынга хора чедирип турар өргени узуткаарынче демисел хайныгып үнген. Кичээлден дашкаар шактарда, дыштанылга хүннеринде какпалаар, дузактаар, үнгүрлерже суг кудар хемчеглер калбарып турган.

Пионер бригадалары каш-ла хүн иштинде 1545 өргелерни өлүрген, оларның кештерин кооперацияга киирери-биле белеткеп турар. Ол ажылга эге класстың бригадазы 194, ийиги класстың 800, үшкү класстың 310 өргени өлүрүп, мурнакчы болуп турар. Ажыл хүн-бүрү улам чедиишкинниг калбарып турар.

Х. САРЫГ-ООЛ.

Почтачы агитатор

Кызыл районнуң Кара-Хаак, Даспы көдээ Советтериниң почтачызы Маады Чыңгыр назыны 63 хар четкен болзадаа, хөй-ниити хүлээлгезин ак-сеткилдиг кылып турар. Чоннуң парлалга чагылдаларын, албанның болгаш хуунуңдаа чагаа бижимелдерин саат чокка чедирип турар.

Маады Чыңгыр Кызыл хоорай биле көдээ Совет аразынга неделя санында доктаамал 3 катап чоруп турар. Ол чүгле почтачы эвес, соң-биле кады солуннарда парлатынган үүлдерни чонга тайылбырлаар, улусту ажыл-агыйже көдүрер талазы-биле организакчы болуп турар.

М. ЧЫДЫҢ.

Мергежилдиг аңчылар

Кызыл районда «Победа» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу Ондар Чывылаа бо чылдың апрельде 8 бөрү өлүрген. Төрээн бөрүнү үнгүрүнге эннап турган, ону оолдары-биле кады кырган.

Д. ДАРМАЖАЛ.

☆ ☆ ☆

Эрзин районда «Сталинчы орук» колхозтуң аңчызы Кан-Хөө бөрү өлүрериниге мергежилдиг болган. Ол чыл санында элээн каш бөрүлерни кырган турар. Бо чылдың баштайгы айларында ийи бөрүнү ужурган. Ол болза, малдың өзериниге хора чедирип турар бөрү-биле демиселдиң бир кол хевири болур.

К. ӨЛЗЕЙ.

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң оралакчыларының баштайгы чөвүлел хуралынга А. А. Громыконуң медеглели

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корреспондентизи). Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң оралакчыларының май 10-да болган АКШ-тың төлээлекчизи Джессеп даргалаан 48 дугаар чөвүлел хуралынга А. А. Громыко мооң адаанда медеглелди кылган:

Бистиң чөвүлел хуралывыска болган бергедээшкиннерниң чылдагаанзарының дугайын совет төлээлер мурнундала чугаалап турган. Үш күрүнелерниң төлээлекчилери дугуржулганы чеҗип алырын күзеп тур бис деп аксы-биле чугаалап турза-даа, херек кырында чугаалажыр айтырыглар талазы-биле болуп турар чугаалажыышкыннарның чорудулгазын нарыыдадыр дээш бүгү чүүлдерни кылып турар-дыр деп бис чогуур фактыларга даянып алгаш, чугаалап турган бис.

Майның 2-де болган чөвүлел хуралга чугаалажыры-биле үш күрүнелерниң киирип келген сөөлгү саналдарында ындыг тактика база-ла тодаргай илерээн. Ук саналдар: оларның бүгү үш «А» «Б» болгаш «С» чүүлдери боо-чепсеглээшкини болгаш чепсектиг күштерни кызырар дугайында айтырыгны көөрүн шуут болдурбас ийикпе азы ол кол айтырыгны «боо-чепсеглээшкиннің деннелиниң» дугайында айтырыгга чагырткаш, ооң ужур-утказын мырыңай узуткаар дээн сорулгалыг турган. Оон аңгыда, үш күрүнелерниң саналдары чогум-на дөрт күрүнелерниң боо-чепсеглээшкинин болгаш чепсектиг күштерин кызырар дугайын эвес, а черле ниити боо-чепсеглээшкинни болгаш чепсектиг күштерни кызырарының дугайын көрүп турар. Өске сөс-биле чугаалаарга, дөрт күрүнелерниң боо-чепсеглээшкинин болгаш чепсектиг күштерин кызырар дугайында айтырыгны баш бурунгаар черге хөмерин оралдажып турардырлар.

Германияның боо-чепсеглээшкинин дүжүрер дугайында айтырыгны министрлерниң чугаалажып көөрүн үш күрүнелериң төлээлекчилери мырыңай бичии-даа бодавайн турар, ийикпе, азы ук айтырыгны олар адактың сөөлүнче чылзып турарлар. Чижээ, боо-чепсеглээшкин дугайында айтырыгның талазы-биле оларның саналын бир эвес Совет Эвилели хүлээп алыр болза үш күрүнелериң төлээлекчилери ук айтырыгны бир дугаар черге тургузары-биле боттарының «А» чүүлүнде чепшээрежип турарлар. Ынчалзажок «ындыг садыглажыышкын» черле боттанмас дээрзин олар база билирлер.

«В» чүүлде ук айтырыг адактың сөөлүнде барган болгаш боо-чепсеглээшкинге база чепсектиг күштерге хамаарышкан безин чадаарда дугуруштунмаан чүүлдериң соонда туруп турар.

Германияның боо-чепсеглениишкинин дүжүрер дугайын «С» чүүлде мырыңай-ла шуут ыытавайн турар.

Дөрт күрүнелериң боо-чепсеглениишкин болгаш чепсектиг күштерин кызырар дугайында айтырыгны канчаар көөрү бо чөвүлел хуралдың киржикчилери чурттарның ниити политиказын характеристкалаарынга улуг ужур-дузалыг. Бот-боттарынга удур ийи политика туруп турар-дыр деп чүве бистиң чөвүлел хуралывыстың чорудулгазының үезинде база катап тодаргай бадыткатынган. Ол ийи политиканың бирээзи болза туруп турар ниитилел системалары бот-боттарындан ылгалдыгдаа болза, улустар аразынга тайбыңны камгалаар болгаш оларның аразынга политик база эконом харылзааларын хөгжүдер деп сорулганы салып турар. Ук политика хамаатының калбак тайбың тургузуушкунун хөгжүдеринче болгаш чурттуң чонунуң амыдырал деннелин көдүрер сорулга-биле ооң бүгү улус ажыл-агыйын көдүрериниче, өртектерни доктаамал чиигедиринче, ажыл-төлевирин бедиериниче, чоннуң хереглелин хандырарынче, культураны, улус өөредилгезин болгаш кадык камгалалын хөгжүдеринче угланган. Күрүнениң хөреңгилерин тайбың тургузуушкунга болгаш чоннуң амыдыралын экижидеринге берип тургаш, боо-чепсеглээшкинни эндере бүдүрбейн, а харын боо-чепсеглээшкинни болгаш чепсектиг күштерни кызырып тургаш, ындыг политиканы ынчаарда ам амыдырал кырынга чорудуп болур.

Ук политиканы Совет Эвилелиниң чазаа чорудуп турар. Дөрт күрүнелериң боо-чепсеглээшкинин болгаш чепсектиг күштерин кызырар дугайында саналды совет чазак ынчангаш кылган.

Барыын талакы күрүнелериң боо-чепсекти эндере бүдүрүп үндүрүп турары-биле чергелештир өзүп турар үндүрүглериң дарлалынга болгаш өртектериң улгадыышкынынга улам-на таваржып турар өске-даа күрүнелериң улустарының эрге-ажыынга ындыг политика бүрүн дүгжүп турар деп чүвени чугаалаан-даа херээ бар деп бе.

Ынчалзажок өске политика база бар. Ол политика шериг үлетпүрүн калбартырынче, хамаатының үлетпүрүн кызырарынче, дайын-политиктиг блоктарны мөөңнээринче, өске күрүнелериң девискээринге шериг, шериг далай болгаш шериг-агаар баазаларын тургузарынче болгаш тайбыңның эрге-ажыыбиле бичии-даа дүүшпейн турар өскедаа хемчеглерни чорударынче угланган. Ындыг политиканы чорудары тайбың ажыл-агый болгаш культура хереглелдеринге күрүнениң ассигнованиелерин кызырарынга болгаш оларны чаа дайынның белеткелинге бээринге чедирер деп чүве билдингир. Ук политика чондан тыртар үндүрүглерни улгатырарынга, калбак хереглелдиң бараанналарынга өртекти аартадырынга, ажылыннарның болгаш албан хаакчыттарның ажыл-төлевирин болгаш ажылчы чоннарның орулгаларын кудуладырынга, ооң-биле кады, садыгжы үлетпүр эзлериниң ажык-кончаазын боо-чепсеглээшкин-биле өстүрериниге, тайбың сорулгалыг эртемниң болгаш культураның албан-черлерин кызырарынга чедирип турар.

Ындыг политиканы АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактары чорудуп турар болгаш дөрт күрүнелериң боо-чепсеглээшкинин база чепсектиг күштерин кызырар дугайында айтырыгны үш күрүнелериң төлээлекчилери бистиң бо чөвүлел хуралывыска ынчангаш хүлээп албайн турардырлар.

Чогум-на дөрт күрүнелериң— ССРЭ-ниң. АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның боо-чепсеглениишкинин болгаш чепсектиг күштерин доп-дораан кызырары тайбыңны болгаш Европада, чүгле Европада-даа эвес, харын черле улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарынга улуг ужур-дузалыг болур ийик. Ол ындыг хемчег Европада туруп турар дүшкүүрлүг байдалды шыгыы кошкадып, дайын кыпсыкчыларының планнарынга болгаш оларның суртаалчыларынга күштүг согуг болур ийик, ынчангаш, чаа дайынның болур айыылын чайладырынга идиг болур ийик. Дөрт күрүнелериң боо-чепсеглениишкинин болгаш чепсектиг күштерин кызырары боо-чепсекти эндере бүдүрүп үндүрер чорукту чок кылыр болгаш чоннуң калбак кезектериниң эктинде дүжүп турар шериг бюджеттериниң өзерин болдурбас ийик. Ооң-биле кады, ол ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның аразынга харылзааны экижидеринге чугула үндезин болур ийик. Дөрт күрүнелериң боо-чепсеглениишкинин болгаш чепсектиг күштерин кызырары ук ол күрүнелериң аразынга харылзааны экижидер дээрзинге дадаг-алзаар кижи турбас-ла боор.

Дөрт күрүнелериң боо-чепсээн болгаш чепсектиг күштерин кызырар дугайында айтырыгны министрлер Чөвүлелиниң чугаалажыр айтырыгларынга киирер-дир деп саналды АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактары чүге хүлээп албайн турарыл? — деп чөптүг айтырыгны салыр эргени ол бүгү чүүлдер берип турар. Ынчап хүлээп албас чорук дөрт күрүнелериң аразынга харылзааны экижидерин болгаш Европада туруп турар дүшкүүрлүг байдалды чок кылырын олар күзеп турар дээрзин херечилеп турар бе ынчаш. Херечилевейн турар дээрзи илдең-дир. А ол хирезинде, Европада дүшкүүрлүг байдал шынап-ла бар деп чүвени олар боттары безин миннип турарлар болдур-ийин ынчаш.

Дөрт күрүнелериң боо-чепсээн болгаш чепсектиг күштерин кызырар деп чугула айтырыгның талазы-биле дугуржулганы чеҗип алырын чиигедир болгаш ону чугаалажыр айтырыгларга киирер дээш совет төлээлер бистиң чөвүлел хуралывыстың бүгү дургузунда бүгү-ле хемчеглерни ап келген. «Дөрт күрүнелериң — ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чепсектиг күштерин кызырарынче доп-дораан кирер дугайында» айтырыгны министрлериң чөвүлел хуралынга чугаалажып көрзүн деп совет төлээлер баштай ындыг саналды (бо чылдың март 5-теги санал) киирип келген деп чүве билдингир. Барыын талакы күрүнелериң төлээлекчилери ол саналды эмин эртир шынгыы-дыр деп санааш, анаа шуут удурланганнар болгаш бирээде, чепсектиг күштерни кызырарынче доп-дораан кирерин чугаалавазын база, ийиде, чепсектиг күштерни кызырар дугайында чүүл аңгы турбайн, а Европада дүшкүүрлүг байдалдың чылдагаанларының болгаш дөрт күрүнелериң аразынга харылзааны экижидер талазы-биле хемчеглериң дугайында барыын талакы үш күрүнелериң саналдааны ниити чүүл-биле кады турарын олар негээннер.

Үш күрүнелериң төлээлериниң ол талазы-биле күзелдерин совет төлээлер марттың 14-те хүлээп алган болгаш үш күрүнелериң төлээлериниң ук үзелдерин өөренип көрген чаа саналды киирип келген.

Ынчалзажок, март 16-да үш төлээлер чугаалажыр айтырыгларның бир дугаар чүүлүнүң чаа төлевилелин киирип келгеннер. Ук төлевилелде чепсектиг күштерни кызырар дугайында айтырыг «боо-чепсеглээшкиннің деннели» дээр ындыг айтырыгга шуут чагырткан болган. Ол чорук бистиң чөвүлел хуралывыстың ажылынга чаа бергедээшкиннерни тургускан дээрзи тодаргай.

Демги чүүлду чөпшээрежип дугуржуп алырын оралдашкаш, совет төлээлер даштыкы херектер министрлериниң Чөвүлелиниң сессиязынга «боо-чепсеглээшкиннің деннелиниң» дугайында болгаш ол талазы-биле бүгү-делегей контролюнуң дугайында айтырыгларны чугаалашсын дээн үш төлээлериниң күзелдерин өөренип көрген чаа саналды марттың 20 болгаш 28 хүннеринде киирип келген.

Ук айтырыгның талазы-биле дугуржулганы чеҗип алырынга шаптык бооп турар чүүлдер ол санал-биле чергелештир чок болур ужурлуг кылдыр сагындырып турган. Ынчалза-даа АКШ-тың, Францияның болгаш Великобританияның төлээлери боттарының даап бодап алган удурланыышкыннарын чугаалап, айыткан тексти амдыкы саналдың соонда-даа база хүлээп албаннар.

Ол айтырыгның талазы-биле үш күрүнелериң туружун чүү деп чугаалаарыл? АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактары боттарының боо-чепсээн болгаш чепсектиг күштерин кызырар күзел чок-тур, боо-чепсекти эндере бүдүрүп үндүрериниң политиказын олар моон соңгаар-даа чорудар бодап турарлар-дыр дээрден башка, чүү дээрил ам. Ооң-биле кады ындыг түңнелди үш күрүнелериң төлээлекчилери боттары-ла бадыткап турарлар. Дээрги Джессеп, дээрги Дэвис болгаш дээрги Пароди олар оларның «чазактары боо-чепсеглениишкиниң политиказын» чорудуп турар деп болгаш ол чазактар ук политиказын өскертирин бодавайн турар деп бистиң чөвүлел хуралывыска каш удаа, дортуби-биле медеглеп турганы факт-ла болгай. Дөрт күрүнелериң министрлериниң чөвүлел хуралынга Францияның чазаа боо-чепсекти кызырар дугайында айтырыгны эвес, а харын Францияның амгы үеде «ам-даа четпейн турар» боо-чепсээн улам ыңай өстүрер дугайында айтырыгны тургузар чадавас деп Францияның төлээлекчизи Пароди шуут-ла ынча дижиз чоп.

Бис мында хуралдап турувуста, АКШ-тың президентизи Трумэн үстүнде чүүлдүң дугайында улам-на ажытчажыт чогу-биле каш удаа чугаалап, АКШ боо-чепсек талазы-биле бодунуң политиказын моон соңгаар-даа чорудар деп американ улуска мырыңай ажыыбиле медеглээни билдингир.

Шериг чарыгдалдарының талазыбиле АКШ-тың ассигнованиелерин улам ыңай өстүрер дугайында болгаш ол ассигнованиелерни 60 миллиард доллардан ажыг түңге чедирер дугайында АКШ-тың конгрезинге Трумэнниң чугаалаан чугаазы ук медеглелдерни бадыткаан. Ук түң болза АКШ-тың дайын мурнундагы 1938-39 чылдардагы шериг чарыгдалдарындан 60 катап хөй болуп турар болгаш 1941—42 бюджет чылында АКШ-тың дайынга чарыгдалдарын ийи катаптан-даа ажып турар. Ол дээрге, дөрт күрүнелериң боо-чепсээн болгаш чепсектиг күштерин кызырар дугайында совет саналга дорт харыы болган ышкаш чазактың ындыг актызы-дыр. Ол бүгү чүүлдер Европада байдалды экижидерин болгаш база дөрт күрүнелериң аразынга харылзааны экижидерин АКШ-тың чазаа шынап-ла оралдажып турар суг-суг деп АКШ-тың төлээлекчизи бодунуң хоозун чугаазын чугаалап турда бооп турар. Ооң ол хоозун чугаазынга ам кым-даа бүзүревес. Ол дээрге, шынап-ла, бурганнарга төлептиг көрүлде-дир ийин.

Өкпең өңнүг ордуда бооп турар бистиң чөвүлел хуралывыска үш күрүнелер боттарының чаа саналдарынга хөй-ниитиниң санал-оналының күштүүнден «боо-чепсекти болгаш чепсектиг күштерни кызырар-дыр» деп чугаалавас арга чок болганнары илдең-дир ийин. Ынчалзажок олар, бирээде, ол-даа айтырыгны «боо-чепсектиң деннели-биле» холуп алганнар болгаш ийиде, **дөрт күрүнелериң** боо-чепсээн база чепсектиг күштерин кызырар дугайында айтырыг талазы-биле саналдан шуут-ла ойталаннар.

Үш төлээлериниң саналдарын өзугаар алырга, министрлер баштай бүгү чурттарның «боо-чепсээниң амгы деннелин» чугаалажып көөр ужурлуг болгаш ынчаарга үш күрүнелериң төлээлекчилериниң тайылбырын өзугаар алырга, «чамдык чурттар боттарының боо-чепсээниң деннелин четпес-тир» деп санаар чадавас болгаш ол чорук харын **ук деннелди өстүрер дугайында** санал үндүрер чадавас бооп турар.

(Уланчызы дараазында)

Тайбыңның Пактызы дээш!

КОРЕЯ

ПХЕНЬЯН. Беш улуг чурттарның аразынга Тайбыңның Пактазын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыының адаанга май 5-ке чедир Кореяда 3.930 муң ажыг кижилер ат салган. Тайбың камгалалының Корея комитеди, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыынга ат салган корей хамаатылардан 40 муң ажыг чагааларны алган. Бүгү-делегейге быжыг тайбың дээш, бүгү кижи төрелгеннің хосталгазы болгаш аас-кежии дээш демисежир быжыг шиитпирлиин ол чагааларда илередип турар.

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. Тайбың камгалалының Англия комитеди Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыының адаанга ат салыышкынының чыылдазын бүгү Англияда май 9-тан эгелээн. Кампанияның эгелээшкини, Лондонда хоорай эргелелиниң бажыңынга Тайбың камгалалының Англия комитединиң даргазы Д. Н. Приттке даргалаткан митинги-биле демеглетинген. Ол митингиге чөвүлелдиң бюрозунуң Копенгагеннің хуралынга чораан чаа-ла чеҗип келген Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң каъш кежигүннери чүве чугаалааннар.

Митингини ажыткаш, Приттиң медеглээни болза, Тайбың камгалалының Англия комитеди кыйгырыының адаанга ат салыышкынының чыылдазының айын, азы бүгү Англияның тайбың талалакчыларының июньниң 8 азы 9-та эртер конференциязынга чедир чорудар. Конференция Лондонда хоорай эргелелиниң бажыңынга болуп эртер.

Митингиге моон адаанда резолюцияны хүлээп алган. «Бүгү делегейниң байдалының дугайында чугаалажыышкыннар-биле шиитпирлетинмес айтырыглар чок деп санавышаан, бистиң хүлээлгевис болза, дайынның үнүп келир чылдагаанын чайладырынче угландырган делегейниң бүгү улустарының аразында эп-найыралын болгаш бүгү-ниити күгениишкининге дузалаарыыс болур деп санааш, Париж хуралынга чөпшээрежилгени чеҗип алырыбиле биске хамаарышкан бүгү чүүлдерни кылып чорудары-биле хүлээниривис болза: бүгү шиитпирлетинмейн турар айтырыгларны шиитпирлээри-биле беш улуг күрүнелериң хуралын чыылдырар дээш күгениишкиннерни деткиир; беш улуг чурттарның аразынга Тайбыңның Пактызын чарарын чеҗип алыр; раса талазы-биле көрүшпес чорукту, шериг пропагандазынга болгаш каразыышкынга удур демисежир, база бүгү улустарның аразында эп-найыралдыг болур чорукту чеҗип алырынга дузалажыр».

АЛБАНИЯ

ТИРАН. Албанияның телеграф агентилелиниң дамчыдып турары болза, тайбың камгалалының бүгү-албани комитеди беш улуг күрүнелериң аразынга Тайбың Пактазын чарар дугайында кыйгырыгның адаанга ат салыышкынын түңнеп көрген.

Комитеттиң демеглээни болза, кыйгырыгның адаанга ат салыышкынының чыылдазының кампаниязының үезинде албани улус боттарының тайбыңга ынакшылдыын болгаш ону эчизинге чедир камгалаарынга быжыг шиитпирлиин тодаргайы-биле илереткеннер.

Апрельдің 12-ден 21-ге чедир бүгү республикада 865.885 муң ат салыышкыны чыгдынган. Кыйгырыгга Тиранның чурттакчыларының 99,9 хуузу, Сталин хоорайның чурттакчыларының 99,5 хуузу ат салганнар.

Комитеттиң бодунуң дыңнадыында демеглеп турары болза Албанияның улузу Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыының адаанга эдын салбышаан, күш-ажыл партиязының болгаш бодунуң чазаанның ССРЭ-ниң сталинчы тайбың политиказынга сорук кииртирген тайбың политиказын бүрүн деткип турарын база катап илереткен.

Албанияның улузу тайбыңның болгаш демократияның улуг камгалакчызынга, бодунуң өңнүү улуг Сталинга ыпакшылын болгаш кызыгаар чокка бердингенин база катап илереткен.

(СЭТА).

Испанияда ажыл соксадыышкынының шимчээшкини күштелип турар

ПАРИЖ. Парлалгаларның медээзибиле алырга, Франкочу корум-чурумга, аш-чутка болгаш ядараашкынга удур ажыл соксадыышкыннарының хөделиишкиннери Испанияда күштелип турар.

«Юманите» солуннуң медээлээни болза, Памплона хоорайның ажылчы чоннарының бүгү-ниити ажыл соксадыышкыннары улам калбарып турар. «Лопес» деп идик фабриканың ажылсоксадыышкыны кылган ажылчыннарынче полиция боолаашкын кылган. Ооң түңнелинде бир кезек кижи балыглаткан, ооң иштинде бир херээжен кижи база балыглаткан. Полиция 40 кижини тудуп бажыңнаан.

Памплона хоорайның ажыл соксадыышкыны кылган ажылчы чоннары май 9-та амыдыралга хереглел чүүлдериниң өртээниң улгатканынга удурланган хөй кижи киржикчилиг демонстрация кылганнар. Полиция демонстрацияже боолаан. Аңаа 55 кижи балыглаткан, бирээзи өлүткен.

«Франктирер» солуннуң медээлеп турары болза, Памплонаже Бильбаодан, Сантиреден, Себастьяндан болгаш Сарагоссадан дыка хөй санныг полиция келген.

Виктория хоорайда ажыл соксадыышкыны кылган 400 ажылчы-чоннарны тудуп бажыңнаан. Ол ышкаш бир шажынчы база бажыңнаткан. Тудуп бажыңнатырганнарның хөй кезии Виктория хоорайдан 12 километр черде турар «Нанкларес де ла Ока» деп албадап ажыл ылдырар лагерьже чорутурган.

«Юманите» солуннуң айтып турары болза, Каталонияда, Басски провинцияларында, Наварреде болгаш Андалузияда бажыңнарның ханаларында: «Испаниядан американчылар үнүңер», «Франкога өлүм!»—деп бижиктер удаатараа көстүп турар.

ПАРИЖ. «Юманите» солуннуң медээлээни болза, Наварре провинциязының төвү Памплон хоорайның ажылчыннарының амыдыралга хереглел чүүлдериниң өртээниң улгатканынга болгаш франкочу корум-чурумга удурланган ажыл-соксадыышкынын чарлаанар. Ооң ужурундан хоорайда бүгү заводтар ажыл чок турупкан, транспорт ажылдавастаан, бүгү магазиннер болгаш ниити чемненилге черлери хагдынган.

Хөй-хөй ажылчыннар болгаш бажың ээлери херээженнер аъш-чем чүүлүнүң талазы-биле берге байдалга боттарының удурланыышкынын аъш-чем чүүлүнүң хандырылга бюрозунга демеглээр дээш келгеннер. Бюронуң соңга караанче херээженнер даштарны октап турганнар. Полиция демонстрация кылганнарны боолап, ону тарадырын оралдашканы чүү-даа болбаан. Демонстрация кылганнарның чамдыызы ынчаарда балыглангган деп солун айыткан.

Ол-ла үеде «Франктирер» солун Виктория хоорайда шагдааның күүнүн мөөнезе-даа бүгү-ниитиниң ажыл соксадыышкыны уламчылап турар. Хоорайда 250 кижини тудуп бажыңнаан деп дыңнаткан.

(СЭТА).

Грециянның экономика талазы-биле берге байдалы

СОФИЯ. Грециянның парлалгазы чурттуң экономика талазы-биле канчаардаа аажок бергедээшкининиң дугайын миннип турар деп Болгарияның телеграф агентилели дамчыдып турэр. Афинының «Эмброс» солуннуң бижип турары болза, Грециядa эконом кризизи кончуг дүрген өзүп турар. Өртектиң хемчээли үзүктел чок аартап турар. Үндүрүг база улгадып турар. Калбак хереглелдиң бараанналарының даштыкыдан киирип алыышкыны шуут соксаан. Ажыл чоктарның саны кончуг көвүдээн. Пирей порт хөөр ышкаш сагындырар апарган. Дыка хөй бүдүрүлгелер буурап дүжериниң кырында туруп турар.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының май 12-де медээлээни болза, Барыын болгаш Чөөн фронтуларга Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачыларының сырый деткимчези-биле дайзынның удур атакаларын ойтур шапышаан, оларның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырып турар.

Төп фронтуга онза өскерлиишкиннер болбаан.

* * *

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының май 13-те медээлээни болза, бүгү фронтуларга Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачыларның сырый деткимчезибиле дайзынның атакаларын ойтур шапышаан, оларның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырып турар.

Улустуң армиязының кезектери дайзынның чеди самолёттарын аңдара аткан.

(СЭТА).

Англияның монополистери боо-чепсекти эндере бүдүрүп үндүреринге байып турар

ЛОНДОН. Боо-чепсеглээшкинни эндере бүдүрүп үндүрери болгаш ооң биле хамаарышкан өртектиң аартаашкыны, англи улустуң ядараашкыны болуп турда, капиталистиг монополиялардың кончаазы канчаар-даа аажок өзүп турар. Сөөлгү хүннерде бир кезек улуг компанияларның 1950 чылда алган канчаар-даа аажок хөй кончааларының дугайын чарлаан. «Файненшл таймс» солунга май 8-те парлаан отчётту өзугаар алырга, «Лондон-Эйшиэтик раббер энд продюс компаниязының» 1950 чылдагы кончаазы 1.238.914 фунт стерлинг болуп турар ийикпе, азы ол компанияның 1950 чылда алган орулгазындан беш катап хөй болуп турар.

Самолёт тудуунуң «Де хэвилэнд Эйркрафт компани» деп фирма бодунуң кончаазын 1950 чылда 1949 чылбиле дөмейлээрге 26 хуу улгатырган.

«Дэнлоп раббер компани» деп каучуктан чүве кылыр фирма рекордчу кончаа алганының дугайын чарлаан. Ол компанияның кончаазы 1949 чылдагы турган 9.480.850 фунд стерлинг турганынга деңнээрге 1950 чылда 17.620.116 фунд стерлинг болуп турар. Ындыг янзы-биле ол фирманың кончаазы кодлуунда ийи катап өскен.

(СЭТА).

Американың шериг самолёттары Исландияда

ЛОНДОН. Рейкьявиктен Рейтер агентилелиниң дамчыдып турары болза, бо хүн Соңгу-атлантик пактызының негелдезин өзугаар, Исландияның аэродромнарынга баар америк шериг-агаар күштериниң кезектери Кефлавикте аэродромда чеҗип келген.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызы М. Л. ДЕЛЕГ.

КУДУК СУУН

ЧИГГЕ ИЖИП БОЛБАС

ЫЯАВЫЛА ХАЙЫНДЫРЫҢАР!

Хайындырарга халдавырлыг аарыгларның микробтары өлгүлей бөөр.

Ооң-биле бодувустуг болгаш долгандыр турар чонну ижин тифинден, дизентериядан, туляремиядан болгаш өскедаа аарыглардан камгалап турарывыс ол болур.

Кудук болза, ыяавыла ниити демирхуулнуг турар, кудуктуң аскын ыяк хагдынып турар кылдыр дуглаар болгаш кудуктуң ыяжындан өгелээн чери биле ийленчек болур.

КУДУК ЧАНЫНГА ХЕП ЧУГБАҢАР, АРЫГ-ШЕВЕРНИ САГЫҢАР!

Санитар-чырыдылгазының Тыва область Бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьниң пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01034 Облкүүсхомнуң типографиязы